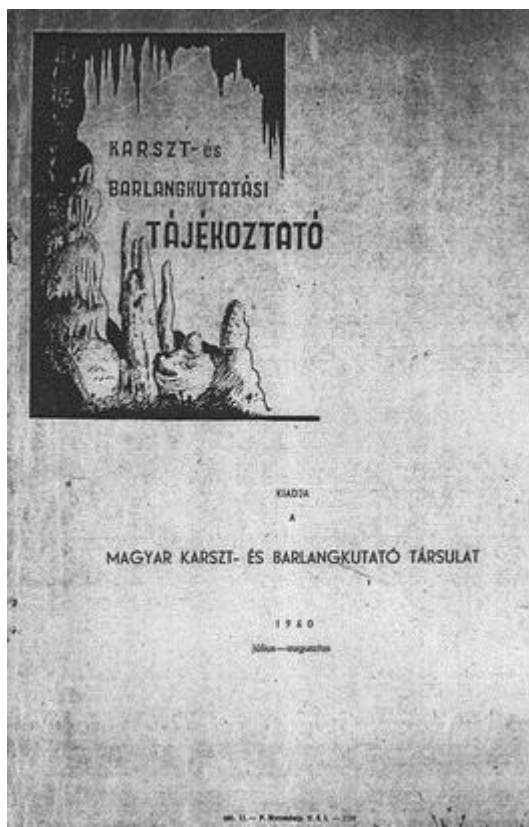

KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÁSI TÁJÉKOZTATÓ

1960

július-augusztus

Kiadja a Magyar Karszt- és Barlangkutató Bizottság, Budapest
A kiadvány sokszorosítását a Művelődésügyi Minisztérium Kiadói
Főigazgatósága 3563/1960. szám alatt engedélyezte.

Szerkesztő: Balázs Dénes

Felelős kiadó: Dr. Hegedüs Gyula

Lektor: Dr. Bertalan Károly

A kiadvány rajzait és feliratait a Várostervezési Barlangkutató Csoportja készítette.

A sokszorosítást végezte az Élelmezésügyi Minisztérium Terményforgalmi
Igazgatóságának házinyomdája.

Budapest, 1960. augusztus hó

Készült 650 példányban.

Az elektronikus változatot Kaliczka Edina, Papné Nagy Tünde, Urbán Gabriella, Steer Mihály, Szent Tamás és Zelena Endre készítette 2006-2007-ben.

TARTALOM

Dr. Leél-Őssy Sándor: A Tinnyei hévvizes barlang /Kissomlyói-aragonitbarlang/ – 345. oldal

Balázs Dénes: Földalatti folyók Dél-Kujcsouban – 351. oldal

Csók Rémo: Kötél, kötélhágsó /VII. folytatás/ – 363. oldal

Dr. Dénes György: A "Baradla" név eredete – 373. oldal

KÜLFÖLDI KAPCSOLATAINK

Dr. Leél-Őssy Sándor: Beszámoló a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat 1960. évi nyári csehszlovákiai tanulmányútjáról – 375. oldal

Winkler Mária: Lengyel barlangkutatók expedíciója hazánkban – 380. oldal

/B. D./ III. Nemzetközi Szpeleológiai Kongresszus. – 381. oldal

Bécs-Obertraun-Salzburg 1961.

BARLANGKUTATÓ CSOPORTJAINK ÉLETÉBŐL

Lengyel Gábor – Horváth Sándor: Beszámoló az egri Dobó István Gimnázium Barlangkutató Csoportjának nyári táborozásáról – 383. oldal

Balázs Dénes: Előzetes beszámoló a Kinizsi Természetbarát Egyesület Elm. Min. barlangkutató csoportjának 1960. évi nyári barlangfeltáró expedíciójáról – 386. oldal

HÍREK RÖVIDEN

Dr. Dénes György: Előzetes jelentés a Vörös Meteor nyári expedíciójáról – 390. oldal

/B. D./: Közös erővel – 390. oldal

/B. D./: Öltözöt létesít a Kinizsi Budán – 391. oldal

TÁRSULATI ÉLET Összeállította: Barátosi József

Hírek az elmúlt nyárról... – 392. oldal

Az MKBT 1960. szeptember-december havi vázlatos munkaterve – 393. oldal

Az MKBB /Bizottság/ 1960. szeptember-december havi vázlatos munkaterve – 395. oldal

Értesítések, közlemények, helyesbítés – 395. oldal

INHALTSAUSZUG

Die Thermalhöhle bei Tinnye. Dr. Leél-Őssy Sándor. – S. 345.

Es wird die Aragonithöhle bei Tinnye im Pilisgebirge beschrieben. Sie öffnet sich in cca. 240 m Seehöhe in der Wand eines Steinbruches im Dachsteinkalk. Die Länge ist 130 M. Sie bildete sich in tektonischen Spalten am Ende des

Pliocäns. Die Gänge wurden durch aufströmende Thermalquellen auskorrodiert.

Unterirdische Flüsse in Süd-Kweitschou. Balázs Dénes. – S. 351.

Zahlreiche Karstflüsse durchströmen einen Teil ihren Weges im mittleren Teil des südchinesischen Karstgebietes, am Südrand des Kweitschou-Plateaus unterirdisch, in Höhlengängen. Der Autor beschreibt einen unterirdischen Fluss, den Tunangho, den er während seiner Chinafahrt im Jahre 1959. aufsuchte.

Seil, Seilleitern. Csók Rémo. – S. 363.

Es werden die verschiedenen Methoden der Befestigung, des aufzuges und der Hinablassung, sowie der Sicherung bei Seilleiternabstiegen beschrieben. Ausserdem wird die Lagerung und Instandhaltung der Seilleitern behandelt.

Über den Ursprung des Namen "Baradla". Dr. Dénes György. – S. 373.

Der Autor ist- abweichend von den bisherigen Meinungen – der Auffassung, der Name der aggteleker "Baradla" Höhle stamme vom slowakischen Wort "Bradlo", das Felszacken bedeutet. Ursprünglich nannte man den felsigen Berg über der Höhle Baradla-Dach, von dem später die Höhle ihren Namen bekam.

AUSLÄNDISCHE VERBINDUNGEN

Bericht über die Studiereise des Vereines in der Tschechoslowakei im Sommer 1960. Dr. Leél-Össy Sándor. – S. 375.

Eine 44 Köpfige Gruppe des Vereines besuchte im Rahmen einer 8 Tägigen Tour, mit 1600 Km Fahrstrecke die Höhlen der Slowakei und Mährens /Dolica, Dobsina, Demänova, Zbrasov, Javoricko, Mladeh, Punkva u.s.w./. Unsere Höhlenforscher schlossen enge Freundschaft mit den gastfreundlichen tschechoslowakischen Forscher.

Polnische Höhlenforscher in Ungarn. Winkler Maria – S. 380.

Im Laufe des Sommers besuchte uns eine polnische Forschergruppe unter der Führung P. Burchards. Sie besuchten unsere Karstgebiete und zahlreiche Höhlen.

Dritter internationaler Kogress für Speläologie, Wien-Obertraun-Salzburg 1961. Balázs Dénes – S. 381.

AUS DEM LEBEN UNSERER FORSCHERGRUPPEN – S. 383.

Eine 40 köpfige Gruppe des Dobó-Gymnasiums in Eger machten unter Führung von Fachleuten des Nationalmuseums Grabungen in einer Höhle im Bükk-Gebirge und erzielten grosse Erfolge.

Die Höhlenforschergruppe "Kinizsi" setzte mit 72 Teilnehmern die Erschliessung der Teresztenye-Höhle fort und machte verschiedene speläologische Untersuchungen.

VEREINSLEBEN – S. 392.

- 345 -

A TINNYEI HÉVVIZES BARLANG /Kissomlyói-aragonitbarlang/

Írta: Dr. Leél-Össy Sándor

A Tinnyei-barlang a Pilis-hegység délnyugati részén: a hegység területéből messze kiugró Piliscsaba-Piliscsév közötti rögcsoport /"Pilisi-híd", a Pilis és a Budai-hegység közt/ nyugati végében emelkedő Felső-Somlyó-hegy /v. Kis-Somlyó, 305 méter/ meredek délnyugati oldalában egy nagy mészkőfejtő szélén nyílik. Bejáratának magassága kb. 240 méter a tenger szine felett. A Tinnyei vasútállomástól kb. 1 kilométerre található /innen a neve, mert maga Tinnye község a vasútállomástól még további 5 kilométerre fekszik délre/.

A Tinnyei-barlangot valószínűleg kőfejtés közben fedezték fel, de a felfedezés idejét pontosan nem tudjuk. Az 1940-es évek végén már ismerték.

A barlang nem teljesen ismeretlen karsztkutató körökben, bár – minthogy a barlang zárt bányaterületen fekszik – a turisták kevésbé ismerik. A térképeken sincs feltüntetve, földrajzi és karsztmorfológiai szempontból még nem tanulmányozták. A Tinnyei-barlangban tudományos vizsgálatot – tudomásom szerint – Venkovits István folytatott először még az 1940-es évek végén. Kutatási eredményeit azonban semmilyen formában sem közölte. Utána a Műszaki Egyetem Ásvány-Földtani Tanszékének Barlangkutató Csoportja foglalkozott több ízben a barlanggal. Ők térképezték először a barlangot még 1953-ban /Sárváry István vezetésével/. Alaprajztérképük igen pontos és alapos /egyedül az Alsó-fülke hiányzik róla/, a szelvényük azonban csak vázlatos és csak a barlang egyik feléről készült el. Kutatásaikat 1956-ban továbbfolytatták, bár újabb járatokat nem sikerült feltárniok. Kutatási eredményeiket rövid jelentés formájában Holly István közölte a „Karszt- és Barlangkutatói Tájékoztató” 1957. júliusi számában /A Kissomlyói-barlang/. Magam az

Egyetemi Földrajzi Intézet karsztkutatásai keretében 1955-56-ban és 1957-ben végeztem karsztmorfológiai és barlangtani vizsgálatokat a barlangban. 1957. november 16-án – tanítványaimmal együtt – fel is mértem és térképeztem a barlangot. A térképszerkesztésnél összehasonlításképpen átnéztem a műegyetemisták 1953. évi felmérési adatait is.

A tinnyei Felső- v. Kis-Somlyó-hegy /305 méter/ magányosan emelkedő kicsiny, kopár, de igen meredek mészkőrög.

- 346 -

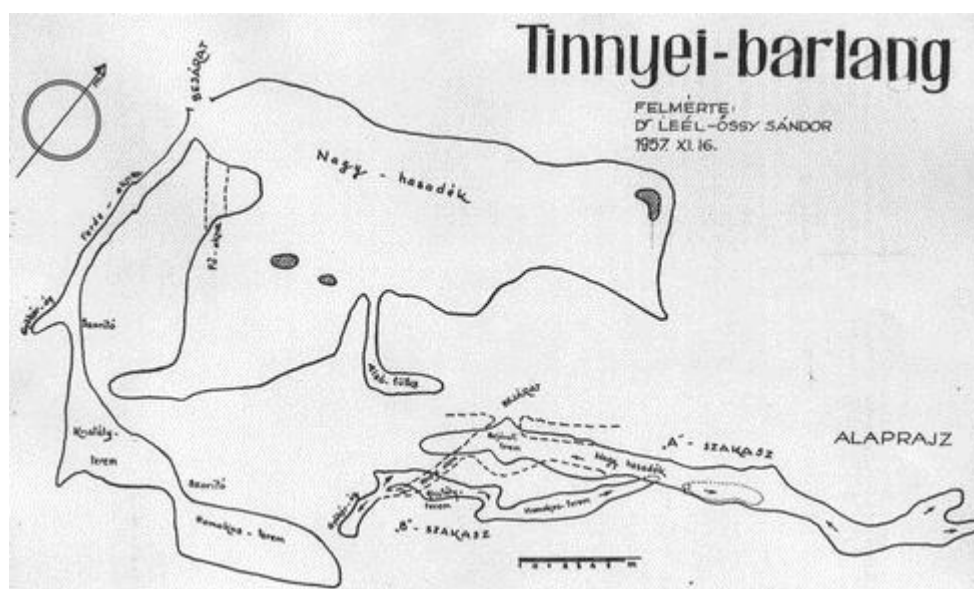
Kelet felé szomszédos a Nagy-Somlyó-heggyel /365 méter/, amelytől egy széles törésvonal választja el, egyébként mindenfelől alacsony dombok és medencék veszik körül. Az igen kopár és sziklás hegy teteje lapos, de kis kiterjedésű. Oldalait kőfejtők és mészégetők csúfítják. Felső-triász kori dachsteini mészkőből épül fel. Töréses szerkezetű karszt. Meredek és sziklás oldalai jellegzetes törésvonalak. A tektonikus mozgások által létrehozott töréses hasadékok jelölik ki /preformálják/ a hegy belsejében a Tinnyei-barlang járatait. A Felső-Somlyó rőge egy kiemelt újharmadkori tönkfelület darabja. A miocén és pliocén folyamán a Nagy-Somlyóval összefüggött és egységes térszint alkotott, amely a denudáció hatására lapos tönkké pusztult le. A többütemű fiatal-pliocénvégi és pleisztocén kori – mozgások a tönkfelületet kiemelték, ezzel a Tinnyei-barlangot szárazzá tették, de egyben kissé összetörték és a Kis-Somlyót elválasztották a Nagy-Somlyótól.

A karsztos kőzetanyag folytán a Felső-Somlyó térszíne igen vízszegény, csak a tövében fakad néhány kisebb karsztforrás. A harmadkor végén és a pleisztocén elején a tektonikus hasadékokon keresztül hévforrások törtek a felszínre. A hegyrög területén többfelé kimutathatók a hévvíztevékenység nyomai /kőzetporlás és átalakulás, hidrotermális ásványlerakódások, hévvízes üregek és gömbfülkék/. A legszebb és legnagyobb arányú hévvízes jelenség maga a Tinnyei-barlang.

A Tinnyei-barlang, bár nem túl nagyméretű, hazánk egyik legszebb és legjellegzetesebb hévvízes barlangja. Teljes hossza 130 méter. Az alsó járatok hossza 63 méter /ebből az A-szakasz /Nagy-hasadék/ 43 méter; a B-szakasz /Kristály-terem, Homokos-terem/ 20 méter/. A Ferde-akna hossza: 13 méter, mélysége 11 méter. A Tó-akna mélysége 15 méter. A szintkülönbségek /a bejáratokhoz viszonyítva/: Nagy-hasadék 18 méter, Kristály-terem 24 méter, Homokos-terem 30 méter. A barlangi járatok elég szélesek /Nagy-hasadék 2-3 méter, Kristály- és Homokos-terem 1-1,5 méter/, kivéve a Ferde-aknát. Minthogy erőteljes tektonikus hasadékokban alakult ki, jelentős a barlangfolyosók magassága is /általában 8-12 méter/.

A Tinnyei-barlang teljes egészében felső-triász kori dachsteini mészkőben alakult ki. A mészkő széles, vastag rétegei jól láthatók a barlang oldalain. Hasonlóan jól megfigyelhetők a térszín töréses jellegű szerkezeti viszonyai is a barlangban, amelyben töréseket, vetődéseket és féloldalas rétegbillenéseket láthatunk, mint az alaprajztérképről jól kitűnik. A Tinnyei-barlang összes folyosói és aknái /a Ferde-akna is/ jellegzetes, hosszú és egyenes tektonikus hasadékok, amelyek – ÉK-DNY általános irányú – törésvonalakon alakultak ki. Ezek a tektonikus hasadékok preformálják előrejelzett barlangunk járatait. Téves lenne azonban az összetett eredetű Tinnyei-barlangot egyszerűen tektonikus hasadékbarlangnak venni.

- 347 -

- 348 -

A Tinnyei-barlang 2 főrészből áll, amelyek morfológiailag is némileg különböznek egymástól. Az A-szakasz: a Nagy-hasadék tulajdonképpen egyetlen majdnem egyenes, és aránylag elég széles /2-3 méter/, igen magas /8-12 méter/, 43 méter hosszú KÉK-NyDNY irányú hasadék. Középe táján egy 6 méter széles szűk, függőleges akna visz le a rövid /5 méter/ Alsó-fülkébe. A hasadék oldalai nagyjából párhuzamosak és csak helyenként vannak kissé korrodálva. Az oldalfalakat igen dús, szinte összefüggő borsóköves aragonitképződmények borítják. A Nagy-hasadék alja könnyen és jól járható. A 15 méter mély Fő-aknán keresztül a Nagy-hasadék felnyúlik a Bejárati-terembe. A felső barlangszakaszt képező rövid /3-5 méter/ és kissé alacsonyabb /3-4 méter/ Bejárati-terem tulajdonképpen csak a Nagy-hasadék felső szintjét képezi

és csupán néhány beszorult sziklatömb és az ezekre rakódott törmelék teszi külön barlangi emeletté. /Hasonló, bár rövidebb „álemeleteket” többet is találunk a barlang belsejében. A Bejárati-terem falait alig borítja ásványlerakódás, viszont a mészkő felülete erősen porlik. A Bejárati-teremből 2 út vezet a barlang belsejébe a Fő-aknán át a Nagy hasadékba /"A" szakasz/, míg a Ferde-aknán a Kristály-terembe. A simafalú, de szűk /0,30-0,60 méter/ Fő-aknán át csak kötéllel lehet leereszkedni a Nagy-hasadékba, amely azután már jól járható. A leereszkedést a Fő-aknában feleúton két beszorult kötömb könnyíti meg.

A „B”-szakasz egész más jellegű, és sokkal nehezebben járható be. A 16 méter hosszú, keskeny, kopárfalú és kb. 45°-kal lejtő Ferde-aknán /iránya ÉÉK-DDNy/ lepréselődve 12 méter mélységben /a bejárat szintjéhez viszonyítva/ a Gyökér-ág nevű rövid /4 méter/ és szűk oldalág ágazik ki déli irányba, amelynek a vége erősen megközelíti a felszínt, úgy hogy a gyökök is belógnak. Innen egy igen szűk szorítószzerű függőleges hasadékban leereszkedve a barlang legalsó szintjébe jutunk, amely 2 hosszú, egyenes és keskeny teremből áll: a Kristály-teremből /8 × 1 méter/ és a Homokos-teremből /11 × 1 méter/. Mindkét terem fenékszíntje jóval mélyebb a Nagy-hasadéknál /24 méter, ill. 30 méter/. A Homokos-terem a Kristály-teremnél is mélyebben fekszik kb. 4 méterrel és egy szűk szorító köti őket össze. Mindkét terem falait igen dús, gyönyörűen csillogó, fehér színű – nem borsóköves – aragonitképződmények borítják. A Homokos-terem fenekére nagyobb mennyiségű, apró szemű, valószínűleg víz által felülről behordott kvarchomok rakódott le. A Homokos-teremnek a Nagy-hasadék alá nyúló ÉK-i vége fokozatosan elkeskenyedik és járhatatlanná válik.

Mint jellegzetes alakja és dús kristályképződményei cáfolhatatlanul bizonyítják a Tinnyei-barlang erőteljes tektonikus hasadékokban kialakult típusos hévvizes barlang. Tehát összetett eredetű barlang, de a döntő tényezőnek, a hévvizes tevékenységet kell tekintenünk. A hévfórástevékenység a pliocén végén és a pleisztocén elején játszódhatott le valószínűleg több ütemben /változatos kristályképződmények/. A rövid

felső szint és a Ferde hasadék kivételével a barlang összes járatait szinte összefüggő kristályképződmények borítják, amelyekben az aragonitnak minden változata képviselve van: a Nagy-hasadékban inkább a borsóköves /pizolitos/, míg a B-szakaszban inkább az amorf, vékony szálas aragonit dominál. Ezenkívül helyenként kalcit kristálylerakódások is találhatóak. A barit és gipsz képződmények hiányoznak. A mészkő felületének erős porlása is hévvizes

eredetű. Nyugodtan állíthatjuk, hogy a Tinnyei-barlang hazánk egyik legszebb és legváltozatosabb hévvezes kristálybarlangja /aragonit-barlang/, amely szépség tekintetében közvetlen a Sátorkőpusztai-barlang után következik, vetekedve a Szemlőhegyi- és Ferenchegyi hévvezes barlangokkal. – A kristályképződmények igen tiszták és majdnem sértetlenek, hála a barlang ismeretlen voltának és a látogatók hiányának. Csak a szomszédos bányában végzett robbantások okoztak némi kárt bennük.

Ma már a Tinnyei-barlang is erősen a pusztulás állapotában van. A hévforrástevékenység a barlang térszínének /a Felső-Somlyó tönkjének/ tektonikus eredetű kiemelkedése és szárazzá válása következtében már a pleisztocén elején megszűnt. A száraz barlang főleg eltömődéssel pusztul. Cseppkőképződményei jelentéktelenek, de nagyobb mennyiségű barlangi agyag halmozódott fel benne. A behullott és a mennyezetről bezuhant törmelék is hozzájárul az eltömődéséhez. Az eltömődésben fontos szerepet játszanak a hidrotermális ásványok is, amelyek még a barlang aktív időszakában képződtek. Van egy kevés denevérguanó is benne. Eltömődése még eléggé kezdeti stádiumban van. – A másik barlangpusztító tényező, a felszakadás szerepe már kisebb jelentőségű. A barlang valószínűleg a legutóbbi időig teljesen zárt és ismeretlen kavernaként rejtőzött, amíg a kőbányászással véletlenül meg nem nyitották.

Ma a Tinnyei-barlang teljesen száraz. Ez annak a következménye, hogy a bejárata kb. 80 méterre, a legmélyebb része kb. 50 méterre van kiemelve a karsztvízszint fölé. Csak esős időszakokban van némi vízszivárgás a barlang járatain át.

A mondottakból következik, hogy barlangunk kissé idősebb a Kőhegyi-barlangnál: a pliocén végi tektonikus hasadékokban a pliocén végén és az ópleisztocén elején hévforrások törtek fel és kialakították a barlangot.

* * *

A Tinnyei-barlang szomszédságában a Felső-Somlyó oldalában még több kisebb barlangüreg található, amelyekről szintén szeretnénk röviden megemlékezni.

Tinnyei II.sz.barlang. Az aragonitbarlang közvetlen szomszédságában /kb. 50 méterre ÉK-re tőle/ a DNy-i nagy kőfejtő K-i oldalának a közepetáján nyílik, mintegy 30 m-re a

kőfejtő talpa felett. Hossza 12 méter, mélysége 7-8 méter. Egy jellegzetes tektonikus hasadékban alakult ki. Előbb lépcsőzetesen, majd 4 métert függőlegesen szakad le. Bejáratánál hatalmas kalcit telérek húzódnak a dachsteini mészkő repedéseiben, aljában borsókő és aragonit képződmények találhatóak. Az alja összeszűkül és eltömi a törmelék. Valószínűleg tovább folytatódik lefelé, fel kellene tárnai. Hévvizes eredetű. Kőfejtés közben, néhány éve tárták fel.

Tinnyei III.sz. barlang. Az aragonit barlangtól kb. 150 méterre KDK-re 220 méter a tenger színe felett. Egyetlen hatalmas jellegzetes gömbfülke, amelynek kupolaszerű teteje zsombolyként felszakadt /2 méter magas kürtő/. Magasra kiemelt, száraz, erősen pusztuló barlang.

Ezenkívül még több kisebb névtelen üreg és gömbfülke található, a többi félbehagyott kőfejtőben és a sziklás hegyoldalban. Több kisebb barlangot valószínűleg teljesen lefejtettek vagy mesterségesen betömtek kőbányászás közben. Így pl.: a kőbányászok szerint a nagy kőfejtő alján is volt egy több méter mély üreg, amelyet teljesen betömtek.

* * *

A Tinnyei-barlang teljes megismerésére még további tudományos vizsgálatok lennének szükségesek /földrajzi, geológiai, hidrológiai és ásványtani vizsgálatok/. Mindenekelőtt meg kellene próbálni feltárni a barlang eltömődött szakaszait. Valószínű, hogy a barlang még tovább folytatódik, vízszintes és függőleges irányba. Főleg a Nagy-hasadék DK-i és a Homokos-terem ÉK-i végében látunk reményt a továbbjutásra. De az is lehet, hogy a további szakaszok járhatatlanul szűkek.

Végül szeretnénk felhívni rá a figyelmet, hogy ezt az egyik legszebb és még alig ismert hévvizes barlangunkat a kőbányászás következtében a gyors pusztulás veszélye fenyegeti. A robbantások is egyre nagyobb károkat okoznak a belsejében, de ezenfelül a kőbányászás továbbhaladása miatt a teljes lefejtés is fenyegeti. A Természetvédelmi Tanácsot fel kellene kérni, hogy lépjen közbe, vegye védelmébe a barlangot és a körzetében tiltsa be a kőfejtést. Ezt egyszer már megtette 1955-ben, de határozatát nem hajtották végre. Ezenkívül érdemes lenne a barlangot idegenforgalmilag is kiépíteni.

Befejezésül szeretnénk hálás köszönetet mondani azoknak a földrajzszakos egyetemi hallgató tanítványaimnak, akik mint az Egyetemi Földrajzi Int. Karsztkutató Csoportjának a tagjai, nagy lelkesedéssel és szakértelemmel segítettek a barlang térképezésénél!

FÖLDALATTI FOLYÓK DÉL-KUJCSOU-BAN

Írta: Balázs Dénes

Dél-Kínában, Jünnan- és Kujcsou-tartományban, valamint Kuanghszi-tartomány ÉNy-i felében hatalmas mészkőtábla terül el. A mintegy 600 000 km²-nyi területen kifejlett karsztos tájformák uralkodnak, amelyek főleg az éghajlati viszonyoktól és a tengerszint feletti magasságtól függően a legváltozatosabb formakincssel rendelkeznek. Az 1000-2000 méter tengerszint feletti magasságban elterülő fennsíki részek karsztos formakincsei (töbrök, víznyelők, barlangok, stb.) alig térnek el a klasszikus mediterrán karszt hasonló kifejlődést mutató karsztjelenségeitől. Különleges, világviszonylatban is egyedülálló formát mutat azonban Kuanghszi-tartomány közel tengerszintig lepusztult karsztvidéke, az ún. „kínai karszt”, ahol az izolált karsztos torony- és kúphegyek fantasztikus kiképzésű formái tarkítják a vidéket.

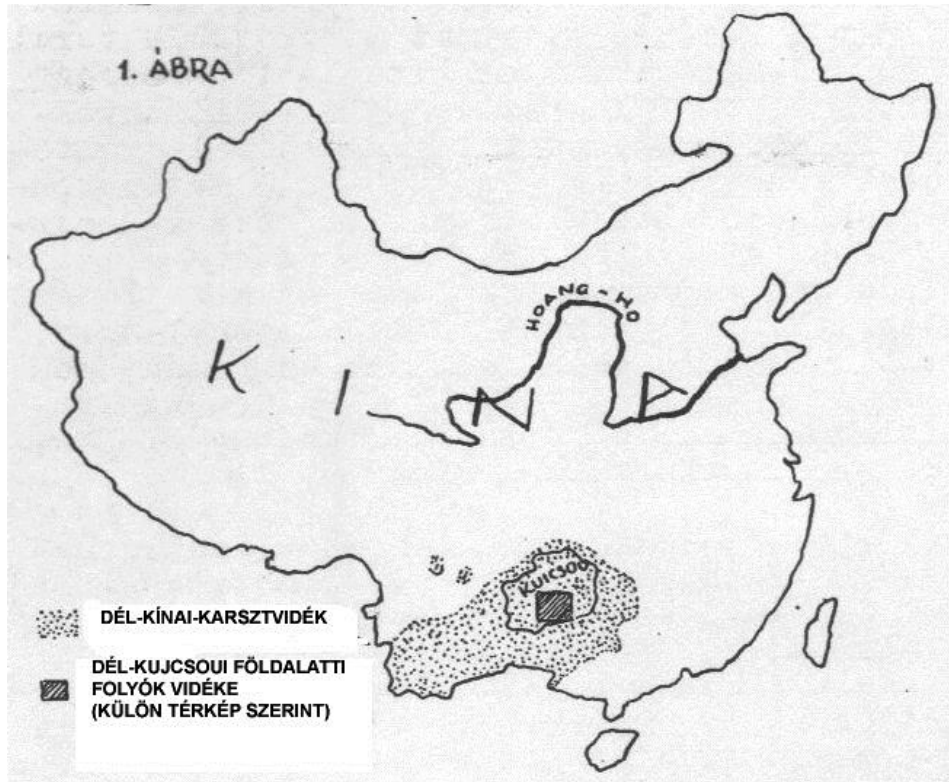
A két tájforma, a planinakarszt és a torony- és kúphegyek ún. szigethegyes karsztvidéke között a fennsík déli peremrészei jelentik az átmenetet. A szigethegyes karszt tipikus klimatikus morfológiai formaegyüttes, mely a Kínában a Jünkuj-fennsík (jünnan-kujcsoui-karsztfennsík rövidített neve) déli peremén 800-1200 méter magasságban is kialakulhatott a megfelelő csapadék és hőmérsékleti viszonyok folytán. Csupán hidrológiai szempontból van lényeges eltérés a két kifejlődési forma között. Míg ugyanis az alföldi szigethegyes karsztot általában a hegyközi síkságokon kialakult felszíni vízhálózat jellemzi, addig a fennsíkperemi szigethegyes karszton – különösen a kujcsoui-fennsík déli középső szakaszán – kifejlett felszínalatti hidrográfiai hálózat uralkodik.

1./ Búvópatakok- és folyók a dél-kínai-karsztvidéken

A dél-kínai-karsztvidék kiemelt karsztos tábláin helyenként nagy kiterjedésű poljék található. Terra rossával borított, lapos fenekük kedvez az átmeneti jellegű felszíni vízfolyások kialakulásának, melyek azután búvópatakok formájában tűnnek el a poljékat szegélyező karsztos peremhegyek belsejében. A búvópatakok, illetve újramegjelenési formáik, a hatalmas karsztforrások a nagy kiterjedésű karsztfennsík csaknem minden vidékén megtalálhatók, hiszen ezek a karsztjelenségek egyébként is a karsztos tájak legjellegzetesebb formái.

Kedvező hidrogeológiai adottságok esetén a búvópatakok méretei igen tekintélyesek lehetnek, úgyhogy már nem is patakról, hanem „búvófolyóról” kell beszélnünk. A legjelentősebb ilyen eltűnő folyókat a kínai térképek is feltüntetik, nyíl végződéssel jelölve a folyó föld alá húzódásának a helyét (lásd a 2. ábrán). A térkép jelkulcsa közli, hogy „fuliuho”-ról van szó (szó szerint: „elrejtőzködve folydogáló folyó”).

A búvófolyók elterjedése különösen a kujcsoui-fennsíkrész déli részére jellemző. Az itteni peremvidéki szigethegyes karszton különösen kedvező hidrogeológiai adottságok alakultak ki a búvófolyók kifejlődéséhez. Ezek a 100-150 km hosszúságú folyócskák a Kujjang városától D-re elterülő, impermeábilis kőzetekkel borított nagy kiterjedésű fennsíki medencékben erednek és nagy helyzeti energia birtokában vágnak maguknak utat dél felé, ahol vastag, magasra kiemelt mészkőrétegek vannak a felszínen. A platóperem – egész K-Kínára jellemző – ÉK-DNy csapásirányú pacifikus kiemelkedése oly gyors ütemű volt, hogy a folyók a felszínre kerülő perm, karbon és triász mészkövek belsejében kerestek utat maguknak és a kialakult hatalmas barlangok mélyülését a felszíni erózió nem tudta nyomon követni. A földalatti folyók üregeinek magassága helyenként a 100 m-t is megközelítette és hosszúságuk valaha 50-100 kilométer is lehetett. Ezen óriási természetes csatornák felszakadozása csak a legújabb geológiai időkben (pleisztocén, sőt holocén) indult meg, de ma már pusztulásuk utolsó stádiumában vannak.

Ennek ellenére még nem ritkák a több kilométeres földalatti szakaszok és igen sok a „természetes hidak” száma, melyeknek szélessége 10 m-től több száz m-ig terjedhet.

A korábbi barlangjáratokból képződött karsztos szurdokvölgyek („karsztkanyonok”) falai teljesen függőlegesek, helyenként vastag cseppkőkéregződéssel vannak bevonva, sőt az aláhajló falakon az erősen lepusztult, fosszilis sztalaktitok sem ritkák. Az oldalfalakban különböző magasságokban számos betor-

- 354 -

kolló mellékágot lehet megfigyelni, néhányból a földalatti patak vize zúgó vízesést alkotva ömlik bele a karsztfolyóba. A karsztkanyon néha olyan szűk, hogy csak akkor veszi észre az ember, amikor közvetlenül a pereméhez érve a mélyből felhallatszó vízdübörgés figyelmezteti az előbukkant veszélyre. A víz esése igen nagy, hiszen 1100-1200 méter magasságból viszonylag rövid futás után ér le 400-500 méter tszf. magasságba, tehát kilométerenkénti esése átlagosan 8-12 méter. Ennek következtében sok a sellő és kisebb-nagyobb vízesés.

A fejlett felszín alatti vízhálózat, tágas barlangfolyosók kialakulását – a kedvező geológiai előfeltételeken túlmenően – alapvetően elősegítették a sajátos éghajlati adottságok. Ezt a vidéket bőséges csapadék öntözi (kétszer annyi eső esik itt, mint nálunk), és ez a mennyiség is szezonálisan, a nyári monszun időszakában hull le. A földalatti üreghálózat bővítésében, gyors tágításában a nyári nagy monszunzivatarnak nagy szerepük van.

Tájékozódásul nézzük át az alábbi csapadékadatokot a terület néhány fontosabb részéből (milliméterben):

Városok Hónapok	Kujjang (1057 m)	Tusan (984 m)	Lotien (kb. 600 m)	Lipo (kb. 450 m)
Január	19,8	17,4	9,1	8,5
Február	27,5	44,6	23,5	26,3
Március	41,7	74,3	54,9	56,2
Április	90,3	113	126,4	80,5
Május	193,7	205,3	167,4	181,5
Június	212	231,2	230	197,7
Július	197	208,8	202,2	231,3
Augusztus	133,6	188,7	183,3	182,8
Szeptember	126,7	83,3	86,1	93,6
Október	103,5	89,6	77,4	94,9
November	47,7	47,3	30,4	54,9
December	24,9	34,2	15,1	16,6
Éves összeg	1218,4	1337,5	1201,8	1224,8

- 355 -

A hőmérséklet alakulása a következő: (°C)

Városok Hónapok	Kujjang (1057 m)	Tusan (984 m)	Lotien (kb. 600 m)
Január	5,8	6,3	11,1
Február	6,9	7	11,7
Március	11,8	11,2	16,8
Április	16,5	16,2	21
Május	20	20	23,7
Június	22,7	22,4	26,3
Július	24,5	23,7	27,3
Augusztus	23,8	23,2	26,5
Szeptember	21,5	21,3	25,6
Október	16,4	16,6	19,3
November	11,9	12	16,8
December	7,1	8	11,5
Évi közép	15,7	15,7	19,9

2./ A legjelentősebb bűvőfolyók ismertetése

E tanulmány korlátozott terjedelme, a bűvőfolyók nagy száma, de nem utolsó sorban hiányos ismereteink nem teszik lehetővé, hogy a Kujcsou-fennsík déli felében található valamennyi bűvőfolyóról számot adjak. Itt csak néhány fontosabbra térek ki, elsősorban azokra, melyeket a kínai térképek is „fuliuho”

címen feltüntetnek. Ezeket egyébként a mellékelt térkép-vázlaton is szemléltetjük.*

* A bűvőfolyók neveit – az ismertebb Siensiang kivételével – a kínai térképek nem közlik, ezért azokat saját elnevezéssel jelölöm (pl. Bf/1, Bf/2, stb./). A gyakorlati helymeghatározásra valamely helységtől (várostól) kiindulva az irányt fokokban É-től számítva adom meg (pl. É+90° = Kelet, É-135° = Délnyugat) és egyben közlöm a távolságot is a megadott légvonalbeli irányban kilométerben.

- 356 -

- 357 -

Tunnangho (kínai térképeken Siensiang néven szerepel). Viszonylag könnyen megközelíthető, többszörösen eltűnő bűvőfolyó Kujjang városától D-re. Jómagam is felkerestem, ezért a következő fejezetben bővebb ismertetését adom.

Bf/1-bűvőfolyó

Kujcsou-tartomány DNy-i szögletében Hszingzsen várostól É-135° 5-6 km-re ered és légvonalban 42 km (teljes hosszában kb. 65-70 km) ÉNy-DK irányú

felszíni folyás után Csehsziang falutól \acute{E} -125° 18 km-re (Anlung városkától \acute{E} +12° 23 km-re) tűnik el.

Feltételezhető, hogy kb. 18-20 km földalatti út után Csenfeng városkától D-re, (\acute{E} -175° 78 km-re) kerül ismét napvilágra. Más elképzelés szerint Anlung városkától \acute{E} +45° 10 km-re a Sühajci-tóba ömlik.

Bf/2-búvófolyó

A folyó a Sungcsang helységtől \acute{E} -125° 18 km-re (Cijün-től \acute{E} +135° 25 km-re) ered és légvonalban 45 km (teljes hosszban kb. 60-65 km) futás után tűnik el. Eltűnési hely adata: Vangmou helységtől \acute{E} +55° 14-15 km. Feltételezett földalatti út légvonalban kb. 7-9 km.

Bf/3-búvófolyó

A folyó általában a Tunnangho-val (Siencsiang-gal) párhuzamosan, attól 15-20 km-rel K-re \acute{E} -D irányban fut. Pájcsin helységtől \acute{E} -ra néhány km-re ered. Egy U alakú kanyar után (a forrástól légvonalban 60, teljes hosszban kb. 90-95 km-re) Pienjang és Tungcsou helységek magasságában, a két falu között légvonalban fele úton tűnik el először. Az eltűnés helyén \acute{E} -i irányban haladt, míg az előbukkanás helyén (3-5 km-re az eltűnés helyétől) már D-i irányban folyik. Légvonalban újabb 15 km-t tesz meg felszínen, majd Lotien városkától \acute{E} +65° 18 km-re kerül ismét föld alá, hogy néhány km-es barlangi út, majd a felszínen nagy kanyarok után a Kepiho-ba ömöljön.

Bf/4-búvófolyó

Többszörös búvófolyó, melynek vízrendszere nehezen határozható meg. Az egyik ág Pingtang helységtől \acute{E} -ra 15 km-re ered, míg a másik főág Csicsang falutól \acute{E} -75° 10 km-re.

Az előbb említett ág Pingtang-tól \acute{E} +173° 38 km-re tűnik el, a másik ág először Snagszi falutól \acute{E} -120° 7 km-re, majd 5-6 km újabb felszíni folyás után Hsziaszi falutól \acute{E} -55° 8 km-re bújik a mélybe. A két kis folyó valószínűleg a föld alatt egyesül és ma még ismeretlen úton a légvonalban 20-30 km-re levő Cáotuho-ba jut el.

Bf/5-búvófolyó

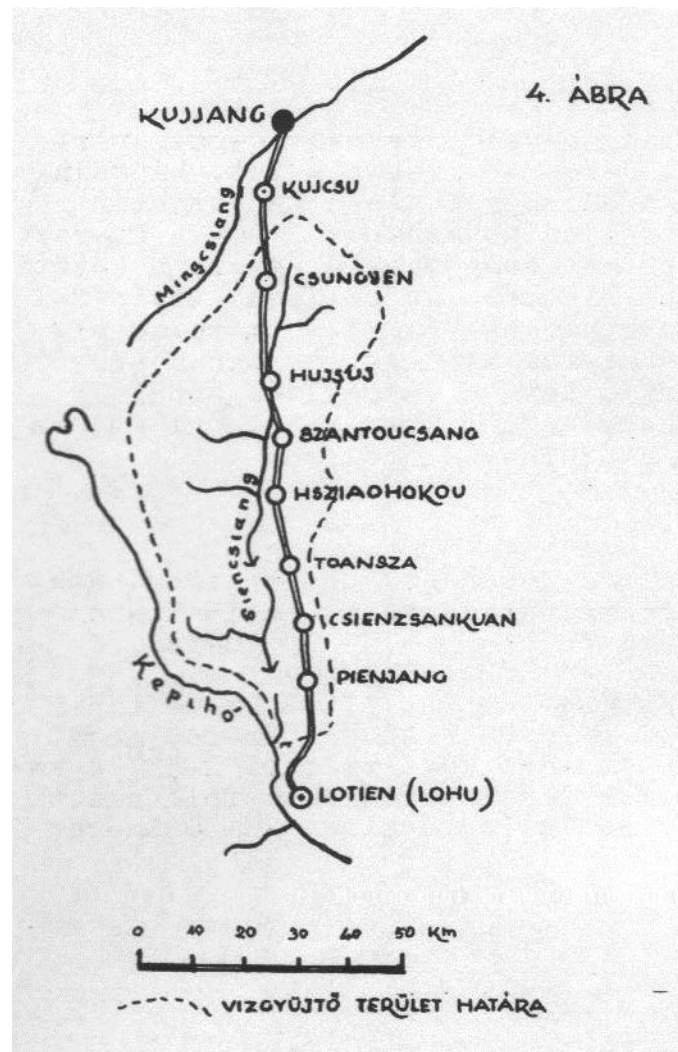
Fangcun falutól \acute{E} +27° 12 km-re ered. A falu mellett elfolyva, tőle \acute{E} -165° 25 km-re (Mávej falutól \acute{E} +90° 25 km-re) tűnik el. További útja ismeretlen,

azonban feltételezhető, hogy kb. 8-10 km-re DK felé a Táouhó mély völgyében kerül ismét napvilágra.

Valamennyi bűvőfolyó igen bő vízhozamú (magas évi csapadékösszeg!) és szélsőségesen ingadozó vízállású. Vízigyűjtő területük 1-4000 km². Nagy energiakincset jelentenek, azonban a vidék elzártsága, gazdasági elmaradottsága miatt ez az energiaforrás még teljesen kiaknázatlan.

3./ A bűvőfolyók iskolapéldája: a Tunnangho

Még pekingi tartózkodásom alatt előkészületeket tettem egy dél-kujcsoui bűvőfolyó, a Tunnangho egyes szakaszainak felkeresésére. A főhadiszállásomat Kujjang városában, a kujcsoui-fennsík központjában vertem fel, ahol a kis szálloda igazgatója segítségével egyhetes expedíciót szerveztem.

Az expedíció állandó tagja – rajtam kívül – a szálló egyik alkalmazottja, egy igen rokonszenves 21 éves fiatalember, Szen Jue-fu volt, míg a többi

kísérőtársakat (helyi vezetőket) az egyes terepszakaszokon külön-külön szedtük össze. A fegyveres kíséretéről a helyi szervek gondoskodtak, mivel nagy ritkán tigris, gyakrabban párducok még előfordulnak e vidéken.

A szóbanforgó bűvőfolyó Kujjang városától D-re kb. 15 km-re ered és légvonalban mintegy 100 km-t (ténylegesen kb. 130-150 km-t) tesz meg addig, míg vizét a Kepiho fel nem veszi. Két szakaszon tűnik el hosszabb-rövidebb időre a mészakő

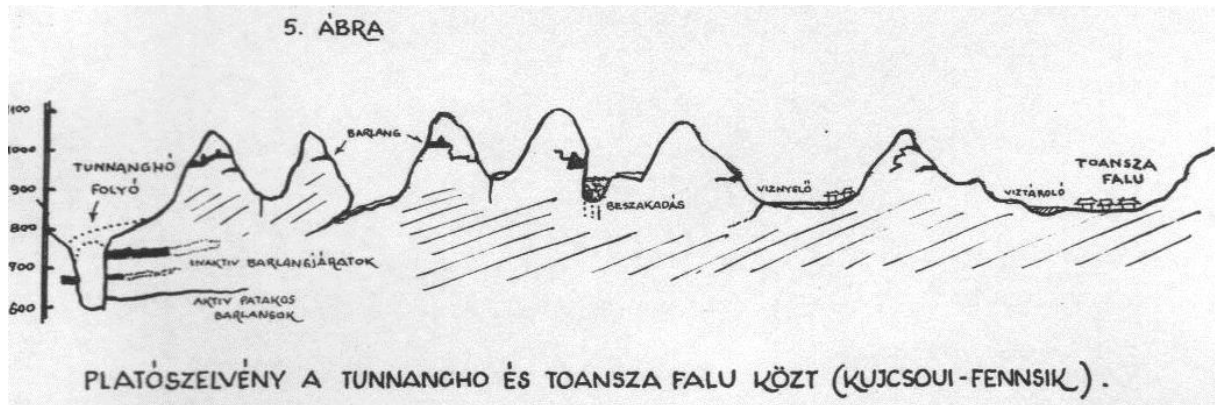
- 359 -

üregeiben, először Toansza falu közelében, majd Pienjangtól Ny-ra. A folyó kb. 1100 m tszf. magasságban ered és kb. 500 m magasságban éri el a Kepiho-t. Vízigyűjtőterülete kb. 2500-3000 km². Vízigyűjtő területén 1200-1500 mm csapadék hull évente, melynek háromnegyede része a nyári monszun idejére koncentrálódik.

A Tunnangho eltűnési és újra előbukkanási helyeinek felkeresését nagymértékben elősegítette, hogy az elmúlt években megépült a tartományi székhely, Kujjang és Lotien között az országút. Az út 10-15 km-re K-re követi a folyót, tehát ideális kiindulási lehetőséget nyújt az expedíció lebonyolításához. A vidék egyébként szinte áthatolhatatlan. A mély, meredekfalú töbröket, beszakadásokat, a karsztos kúphegyeket 3-5 m-es sűrű szubtrópusi bozót fedi. Emberi települések, apró, néhány bambuszházból álló nemzetiségi falvak nagyon szétszórtan találhatók. Ezeket szűk, csak ember számára járható, veszélyes hegyi ösvények kötik össze. Lotien körül – a földalatti folyók felkeresésének központi helyén – a már említett új országúton kívül kb. 25 000 km² –es körzetben (150 km átmérőjű területen) egyetlen, járművel járható út sincs.

A lakosság igen barátságos és vendégszerető. Az eldugott kis falvakban nagy csodálattal veszik körül az európai embert, mivel ezeken a helyeken fehér ember még alig fordult meg. A lakosság többsége nem kínai, hanem miao, ji vagy puji nemzetséghez tartozik, és igen nagy keveredésben élnek. Zömmel földműveléssel foglalkoznak, kisebb mértékben vadászattal és halászattal. Az állattartásnak alárendelt szerepe van. Fő terményük a rizs, búza és kukorica, valamint zöldségfélék. Ezek adják egyben fő táplálékukat is. Egyszerű „kínaias” kék vászonruhát hordanak télen-nyáron, fejüket fehér vagy fekete vászontekercessel (turbánnal) védik a tűző nap sugarai ellen. A miao nők szoknyát és lábszártekercset hordanak. (Kínában egyébként a nők nem járnak

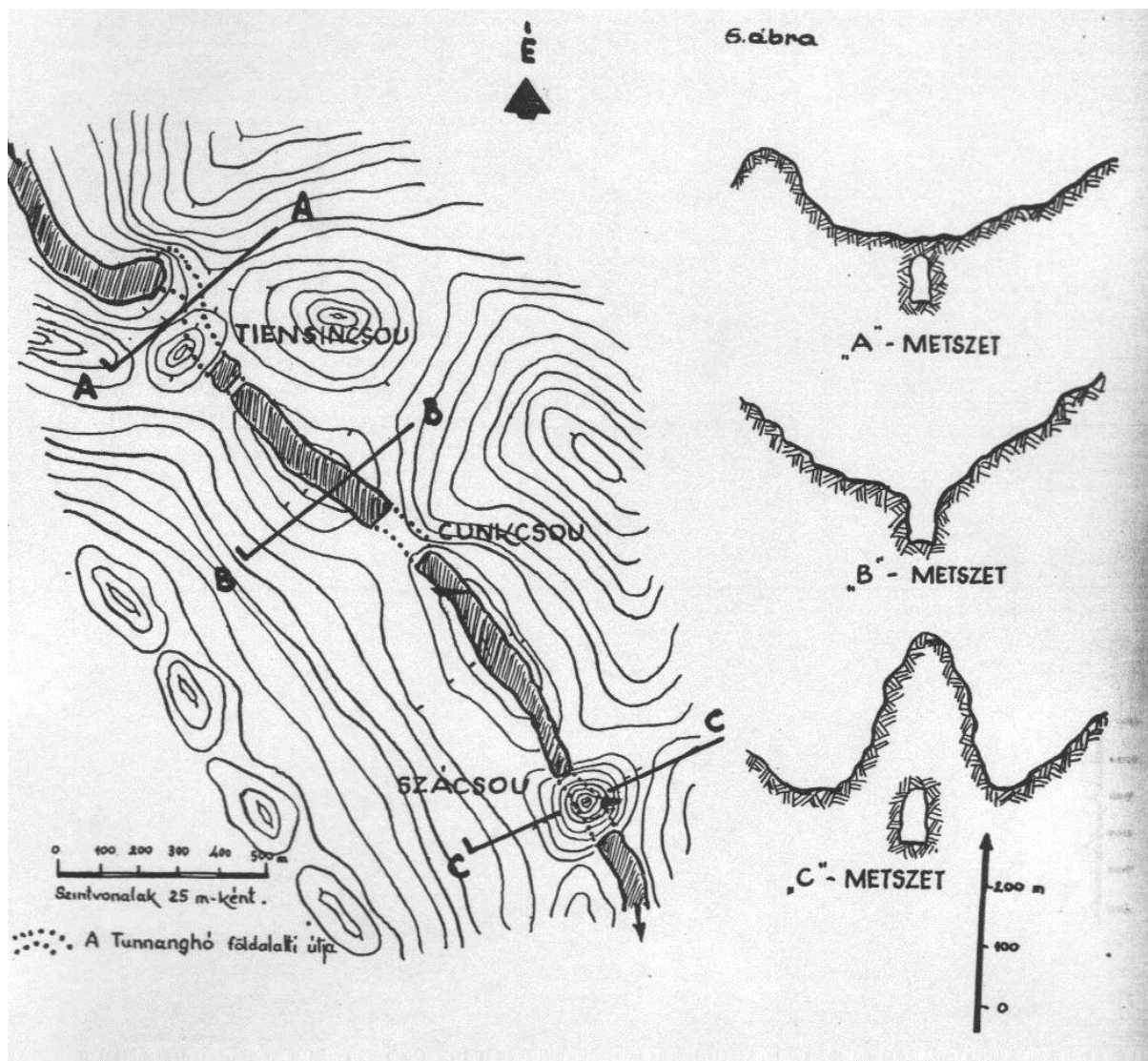
szoknyában!) Házaikat és annak minden berendezési tárgyát bambuszból készítik.

- 360 -

Először Pienjang faluba mentünk, hogy onnan megkíséreljük a Tunnangho legnagyobb földalatti szakaszának felderítését. Sajnos ez nem járt eredménnyel, mert nem sikerült olyan emberre bukkannunk, aki el tudott volna vezetni bennünket a kérdéses helyre. A karsztos bozótdzsungelnek nekivágni – ismeretlenül – teljesen reménytelen vállalkozás lett volna...

Toansza faluban szerencsésebbek voltunk. Itt akadt egy jü férfit, aki ismerte az eltűnt folyóhoz vezető utat és hajlandónak mutatkozott kísérőül szegődni. A falutól Ny felé tartva 4 kis településen (Cusincej, Pejning, Csoudung és Uutang) haladtunk át, mígnem igen vad, nehezen járható terepen elértük a folyót.

- 361 -

Kétszáz méterrel alattunk, szűk falak közt dübörgött a vad folyó vize. A kanyon alig 30-40 méter széles, melynek párkányán végigkapaszkodva megpillantottuk a folyó első eltűnési helyét. Ezt a benszülött lakosság Tiensincsou-nak nevezi. Egy kis dombon átkapaszkodva, ismét előbukkant a folyó egy közel 100 méter magas barlangszádából. Nem messze egy természetes sziklahíd ívelt át a szédítő mélység felett. Alig 10-20 méter széles volt ez a pompás természeti alkotás. Tetején alacsony fenyőfák tengették életüket, alján többméteres fehér cseppkövek lógtak a zöld színű folyó fölé. Csodálatos látvány volt!

A földalatti folyót magába záró Tiensincsou és a „híd” között vékony, összekötözött bambuszrudakba és liánokba kapaszkodva (egy-két barlangnyílás érintésével) le lehet ereszkedni a csaknem függőleges falon a 150 m mélységben alattunk tajtékozó folyóhoz. Nem mindennapi vállalkozás! Az itt

lakóji parasztnak pedig gyakran meg kell tenniük ezt az utat, hogy a száraz évszakban egy kis ivóvízhez jussanak.

A Tiensincsou-tól mintegy 300 m-re ismét eltűnik a folyó. Ez a Cunkcsou. 100 méter után napfényre kerül a titokzatos folyó, hogy azután irtózatos dübörgéssel újra eltűnjön a szemünk előtt egy 150 méter magas karsztos kúphegy, a Szácsou viszonylag szűk gyomrában.

A Tunnangho (Sienciang) hármass földalatti útja (Tiensincsou, Csunkcsou és Szácsou) tipikus példája Dél-Kujcsou földalatti folyóinak és egyben szemléltetően mutatja be a barlangjáratok felszakadozása útján létrejövő karsztos szurdokvölgyek (karsztkanyonok) kialakulását. A barlangjárat felszakadozása itt már viszonylag előrehaladott stádiumban van, a folyó középső és alsó szakaszán útjának már több mint 90%-át „napvilág” mellett teszi meg.

4./ Expedíció szervezése a dél-kujcsoui földalatti folyók titkainak felkutatására

A kínai térképeken feltüntetett néhány „fulioho” természetesen nem meríti ki a földalatti folyók tényleges számát. A nehezen megközelíthető, vadállatoktól veszélyeztetett sűrű vad vidéken még sok olyan ismeretlen hely van, ahova még jóformán a bennszülött lakosság sem hatolt be. De nem foglalkoztak a könnyebben megközelíthető földalatti üregek, az eltűnő folyók titokzatos felszín alatti útjának bejárásával sem. Az egyszerű emberek messze elkerülték ezeket a helyeket, ahol az éltető vizet a barlangok sötétén ásító torka sejtelmes morajlással elnyelte. Sok-sok babona, legenda született a nép száján a sötét kapun túli „természetfeletti” világról, az ott lakozó sárkányokról és óriás szörnyekről.

Valóban nem könnyű feladat egy-egy földalatti folyó útját végigkísérni még modern felszereléssel sem. Miként a felszínen, úgy a hegy gyomrában is igen nagy a folyó esése, sodrása; gyakran alkot vízeséseket. A gyorsan rohanó vízben csónakon haladva csak akkor vesszük észre a veszélyt, amikor már késő. Ha bambuszból készítenénk tutajt, az a sziklatorlaszokban fennakadna; a gumitutajokat az éles sziklazátványok szabdalnák szét; csomagjaink, felszereléseink rövid idő alatt a víz martaléka lenne, s kérdés, hogy a pokoli sötétségben örvénylő vízben életünket meg tudnánk-e menteni.

Egy ilyen „fuliohó-expedíciónak” tehát nem mindennapi feladatokat kell megoldania, hogy biztosítsa a kutatás sikerét, a felszerelések és mindenekelőtt a résztvevők életének megóvását. Az expedíció a résztvevőktől kitűnő fizikumot, lélekjelenlétet, gyors cselekvőkészséget követel meg, tehát magas fokú sportkövetelményeket támaszt.

A földalatti folyók bejárása, feltárása azonban több mint sportteljesítmény. Dél-Kujcsou térképén még sok a fehér folt, az ismeretlen terület. A vízrajzi hálózatot – nem is beszélve a földalatti folyókról – ahány térkép van, annyiféleképpen ábrázolja. Egy „fuliohó-expedíció” összekapcsolva topográfiai felmérő munkával, valamint egyéb karszthidrológiai és speleológiai vizsgálatokkal, igen hasznos szolgálatot tehetne mind a Kínai Népköztársaság, mind általában az érdekelt tudományágak számára.

I R O D A L O M

Balázs Dénes: A trópusi karszt terminológiai problémái. Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató, Budapest, 1959. nov.

Balázs Dénes: Tunnangho titka. Magyar Ifjúság, 1959. július 29.

Cressey G. B.: Land of the 500 Million. Washington, 1955. 223-226 p.

Csün-Su-pen: Dél-Kínai Karsztvidék. Peking, 1954. 3. 74-76 p. (Tili-Csisi), Kínai nyelven.

Csu-Sao-tan: Geografia Novogo-kitaja, Moszkva, 1953.

Li-Sze-huan: Kína geológiája, Moszkva, 1954.

- 363 -

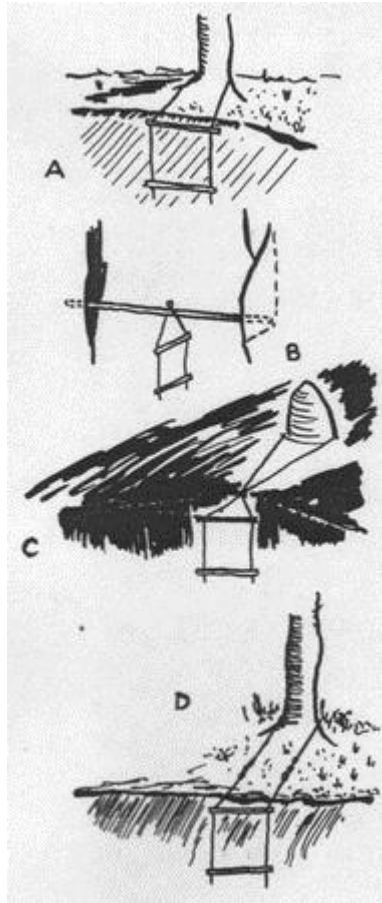
KÖTÉL, KÖTÉLHÁGCSÓ /VII. rész/

Írta: Csók Rémo

A kötélhágcsó rögzítése

A kötélhágcsót különbözőképpen rögzítjük a szerint, hogy erre a célra milyen természeti lehetőségek adódnak. Ezeknek hiányában mesterséges eszközökre kell szorítkoznunk.

A kötélletrákat rögzíthetjük az alábbiak szerint:

a./ A hágcsó felső végénél a két kötélszívet kapocsgyűrűvel vagy egyébvel összekapcsoljuk. A legfelső fok és a kapocsgyűrű segítségével ilymódon keletkezett nagyjából háromszög alakú részben elhelyezkedik a rögzítésre szolgáló alkalmatosság /pl.: fa, sztalagmit, rúd stb./ /A és B ábra./

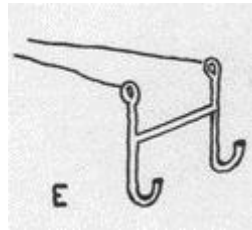
b./ A fentiekhez hasonló módszer, azonban a kapocsgyűrűt kötélgyűrűbe, alpinszög gyűrűjébe stb. kapcsoljuk. /C ábra./

c./ Olyan megfelelő hosszúságú kötélrészlettel toldjuk meg a hágcsó kötélrészét, melynek két vége kötélszívvvel végződik. Az egymással szembe kerülő kötélszíveket összekapcsoljuk, hogy hurok keletkezzék a létra rögzíthetősége céljára /D ábra./ Előnye, hogy a megfeszült kötélen nem gyakorol a legfelső fok furataira /kötésre/ a fok közepe felé irányuló erőt, hanem azokkal párhuzamos, nem gyengíti tehát a fokot és nem tágtja annak furatait.

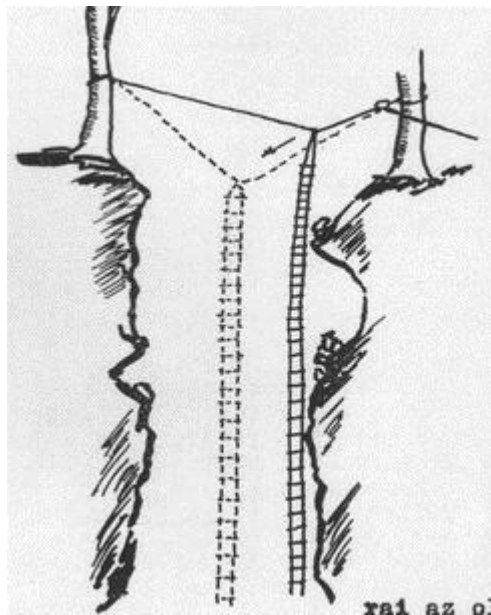
d./ Rögzítőkampó /E ábra/. R. de Joly elgondolása, 10 mm átmérőjű gömbvasból /betonacél/, vagy más megfelelő szilárdságú anyagból készíthető, melynek kampóira a kötélnagcsó legfelső fokát helyezük. A kötélnagcsó gyors fel- és leeresztésére igen alkalmas. Bármilyen távoli tárgyhoz rögzíthető. Nem

szabad elhanyagolni a létra bebiztosítását kötéllel, mert a fok a kampóból kiugorhat.

- 364 -

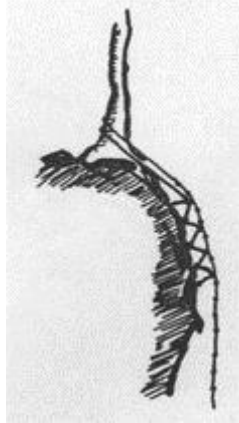
e./ Csigák alkalmazásával történő rögzítés. Az aknabarlangok szájánál a kisebb-nagyobb kövek előszeretettel zúdulnak az alászálló kutatókra, amikor a megfeszülő kötélhágcsó azokat az oldalfalaktól kimozdítja, ha ereszkedésnél hozzájuk ér. Kívánatos, hogy a létra ne támaszkodjék az üreg pereméhez. Ez könnyen megoldható egy csiga közbeiktatásával, amint az ábra szemlélteti.

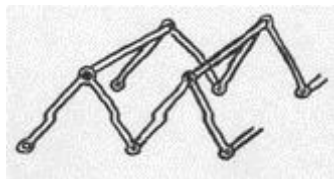
Bár az építkezéseknél használt sajtolt kivitelű csiga is alkalmas erre a célra (kapható Vas- és Edénybolt, 200.-Ft), egyes országokban mégis külön barlangkutatói célokra olyan csigákat készítenek, amelyek oldalt a kötél behelyezhetősége céljából nyithatók, vagy maga a tárcsa egyszerű mozdulattal kiemelhető (F. Dresco típus).

f./ Leeresztésnél a kötélletrák az üreg oldalához súrlódva kopnak. A már rögzített hágcsó az oldalfalhoz simulva nehezíti a rajta közlekedő egyén kapaszkodását. Ezt a kényelmetlenséget ismét R. de Joly küszöböli ki a V-

görgők elmés szerkezetével. Három csuklósan egymáshoz kapcsolt V alakú idom-elemet használ. A V szárai az oldalfalra támaszkodnak, míg a csúcsokra tengely körül forgó görgős hengereket szerelt, melyekre a kötélhágcsó felfekszik. Úgy a létrát, mint a V-görgőt külön biztosítjuk.

g./ Egyéb módszerek is vannak, pl. olyanok, melyek a kötél rögzítésére is alkalmasak. (Tájékoztató 1960. május, 215. old.)

- 365 -

A kötélhágcsó leeresztése

Barlangkutatásnál a felelős vezető nélkülözhetetlen; ő fogja össze a kutatás mozzanatait és jelöli ki az elvégzendő feladatokat. A kutatás sikere és főleg egy-egy kutató életének biztonsága megköveteli a fegyelmet és az önfeláldozást annál is inkább, mivel nálunk a barlangkutatás önkéntes alapra helyezkedik és az önként vállalt feladatok elvégzése fokozottabban kötelez.

Az önfegyelem a barlangkutató még nélkülözhetlenebb fegyvere, mint a karbidlámpa.

Zsombolykutatásnál a csoport, vagy az expedíció vezetője még felelősségteljesebb terheket vállal magára, miért is utasításai az ésszerűség határain belül kötelezőek.

Helyszínre való érkezéskor az első teendő a mélység széleinek megtisztítása, laza kövek eltávolítása. Utána /ha még nincs elvégezve/ megmérjük a leküzdendő mélységet, hogy tudjuk mennyi kötélhágcsóra lesz szükségünk; majd kiválasztjuk a leereszkedés pontját, figyelembe véve a kövek stabilitását,

az akadályozó kiugrásokot és azt, hogy ott minél több összekötő /pihenő/ párkány legyen, ahonnan a műveleteket tovább irányíthatják.

Ezután összekapcsoljuk a kötélhágcsókat. Mivel mindegyikének ismeretes a hossza, annyi létrát használunk, hogy a mélység szondázott hosszát ne haladja meg túlságosan; ezzel takarékoskodunk a felszereléssel. A könnyű súlyú kötélhágcsókat alul, a nehezeket a felszínhez közel alkalmazzuk.

A hágcsókat még leeresztés előtt a már ismertetett módok egyikén rögzítsük, nehogy véletlenül alázuhanjanak. Úgyszintén kötélbiztosítással kell ellátni azokat, akik a nyílás közelében foglalatoskodnak! Ne feledjük el, hogy aki barlangkutatósnál bravúroskodik, az nem bátor, hanem botor!

Ellenőrizzük, hogy a leeresztésnél a kötélhágcsók nem akadnak-e be valahová.

Amennyiben a szondázás, vagy a mélység becslése tévesnek bizonyult és ennek folytán hosszabb kötélletrára van szükség, mint az, amit már leeresztettünk, úgy két eshetőség mutatkozik: a./ a használt kötélhágcsók egy típusúak és akkor a betoldást /hosszabbítást/ fent is el tudjuk végezni; b./ különbözőek a típusok és ekkor a hosszabbítás az eredeti sorrend betartásával történik, azaz oda helyezzük a toldáshoz választott kötélhágcsót, vagy kötélhágcsókat, ahová eredetileg súlyuknál fogva kerültek volna.

A létrákat e műveletek alatt természetesen külön-külön biztosítjuk.

Biztosítás a kötélhágcsón

Kötélhágcsón a kötélbiztosítás az utolsó lehetőségig kötelező! A biztosítókötél ne legyen toldott, mert a csomózás esetleg beakadhat valahol. Ha nincs elegendő felszerelésünk, akkor inkább halasszuk el a leszállást több-kevesebb időre, míg azt kiegészítjük.

Sok és kiszámíthatatlan veszély fenyegeti a zombolykutatót egy kötélhágcsón, kezdve a szakadás lehetőségétől egészen a kifáradás állapotáig, amikor is a

létrán függő egyén egyszerűen már nem bírja tovább tartani rajta magát és leesik, mint egy zsák ha nincs biztosítva; néha csak egy pár méterrel a felszíntől.

A biztosítóöv viselése szintén kötelező, amivel minden pihenés alkalmával a hágsó fokához erősítjük magunkat.

Az acélsisak /általában sisak/ nélkülözhetetlen, mellözése a legnagyobb fokú könnyelműség. A védtelen fejre eső kő ütése, ha nagyobb sérülést nem is okoz, elegendő egy pillanatnyi megszédüléshez; ez végzetes lehet.

A sisakon kívül sokan használnak még vállvédő lemezt, ami a vállat hivatott megóvni a hulló kövektől. Komoly vállsérülés a kart hasznavehetetlenné teszi, s így még a biztosító övet sem tudjuk a hágsóhoz kapcsolni.

Fentiekkel nem az elriasztás kedvéért foglalkoztam, hanem azért, hogy azokkal tisztában legyünk. Sok a veszély, hiszen ez a barlangkutató velejárója, s talán egyik szépsége is. Felemelő érzés a természet erejét leküzdeni, de csak ésszerűen. Ha a kötelező óvó rendszabályokat maradéktalanul betartjuk és betartatjuk, akkor a szerencsétlenségek száma minimális, és nem hátráltatjuk a vállalkozás sikerét sem.

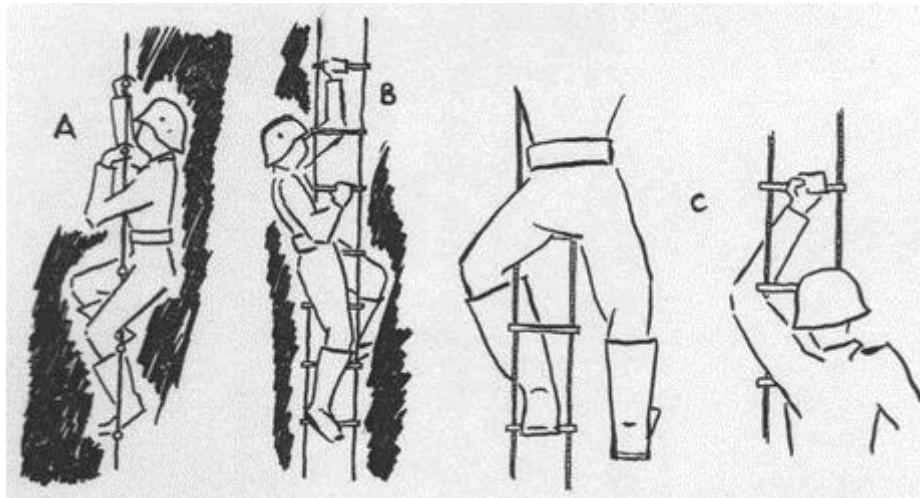
A kötélhágsó használata

Hiába rendelkezünk elsőrendű felszereléssel, ha azt nem tudjuk biztonságosan és kevés fáradtsággal használni.

A gyakorlatlan barlangkutató kötélhágsó-ereszkedése általában simán bonyolódik le, de nem így a visszamászása. Ha előre nem látott incidensek történnek, akkor idegeskedik és feleslegesen fárad. Kevés lehetőség adódik, hogy a helyzet ura maradjon; a hidegvér, a józan megfontoltság és a helyzet villámgyors áttekintése nélkülözhetetlen; de jobb előre látni a nehézségeket, mint ismeretlenül megküzdeni velük.

A fel- és leszállásnál az eljárás titka az, hogy minél

jobban tapadjunk a kötélhágsóhoz; szinte eggyé váljunk vele. A létrán két elhelyezkedési módot ismerünk: vagy vele szemben /A rajz/, vagy az oldalán mászunk /B rajz/.

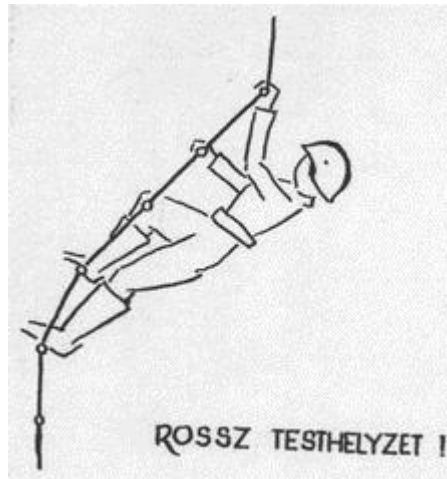
Az első esetben a kötélhágcsó fokait a hátsó részénél markoljuk meg, illetve nehezedünk rá /C rajz/. A kezünk minden esetben ezt a helyzetet veszi fel, míg felfelé legalább az egyik láb.

A második esetben a kötélhágcsó síkja a kutatóval szemben merőlegesen helyezkedik el /B rajz/. A létrán közlekedve felváltva a jobb láb és kéz, illetve a bal láb és kéz mozog egyszerre. Ebben a helyzetben is a láb sarkaival nehezedünk a fokokra ügyelve, hogy az oda jól felfeküdjön, mert a róluk való állandó lecsúszás ingerel és fáraszt.

Betartandó szabály, hogy ne a kézre, hanem a lábra nehezedünk. Az azonos oldalon levő kéz és láb mindig egyszerre mozog!

Ha már az elején nem szokjuk meg a helyes testtartást, akkor a mászás fárasztóvá válik; hiszen hátrafelé dőlt helyzetben a karok sokkal jobban igénybe vannak véve a kelleténél.

Ha olyan szakaszhoz érünk, ahol a kötélhágcsó az oldalfalhoz lapul, akkor helyezzük a létrát rá merőlegesen, és úgy folytassuk az utunkat, hogy oldalunkkal a sziklát súroljuk. Ha pedig a fal síkja már nagyon eltér a függőlegetől, és a kötélhágcsót már nem tudjuk használni, akkor a hágcsót már csak egy vezető kapaszkodási lehetőségnek tekintjük, lábunkkal a sziklára támaszkodva.

A kötélhágcsó visszanyerése /felhúzása/

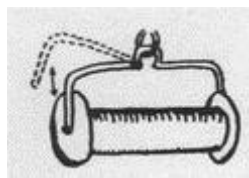
Több eljárás ismeretes:

a./ Amikor tartani lehet attól, hogy a kötélhágcsó a visszahúzás folyamán valahová beakad, akkor az utolsónak maradt kutató mögött azt kötéllal felhúzzák.

b./ Az utolsónak maradt kutató a kötélletrát a biztosítóövéhez erősített végénél fogva felhúzza. Hátrány, hogy ha a mélység számottevő, akkor tekintélyes súllyal kell megküzdenie. További hátránya, hogy bár a hágcsó végét már sikerült a felszínig vontatni, a létra hosszának a fele továbbra is lent van, ami még mindig beakadhat.

c./ Alulról kezdve az egyes kötélhágcsókat lekapcsoljuk a fölötté levőtől és azt összegöngyölítve kötélen felhúzzatjuk. A műveletet nehéz elvégezni magán a létrán függeszkedve. Szerencsésebb az eset, ha a párkányok erre a célra előnyösen fekszenek.

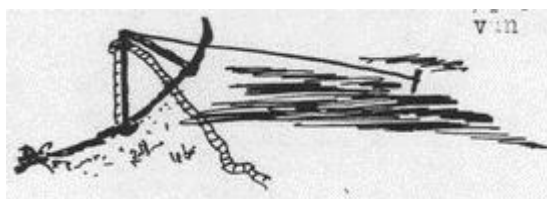
d./ Párkányonként megállni és a kötélhágcsót azokig felhúzzatni oly módon, hogy az alsó vége mindig a párkányon állók magasságára kerüljön.

e./ Az egész kötélhágcsósort felülről vontatjuk egyszerre. E célra R. de Joly az ábra szerinti csigát szerkesztette. A hengeralakú görgő kötélhágcsó szélességű. A szerkezet oldalt nyitható, hogy a létrát könnyen rá tudjuk he-

lyezni.

Az oldalfaltól való eltávolítása érdekében felfüggeszthető egy 3 lábú bakra, ami a nyílás fölé kerül. Ha a zombolynak impozáns a lejárata, úgy ábra szerinti bak alkalmazható, melynek két lába merev anyagból /pl. fa/, míg a harmadik kötélből van daruhoz hasonlóan.

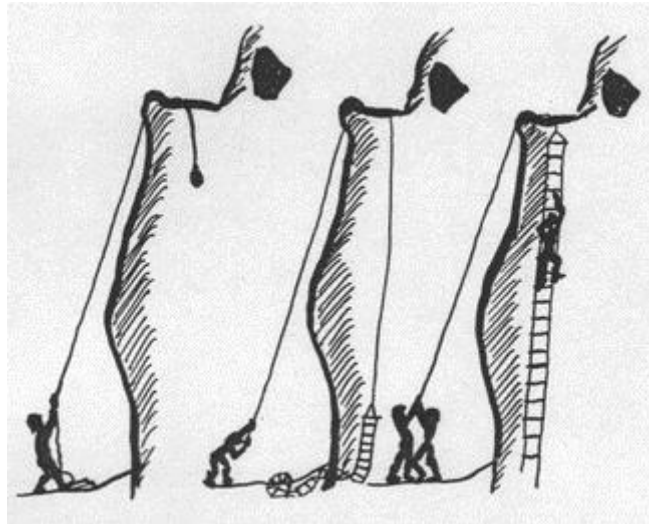
A kötélhágcsó használata különleges esetekben

E résznél sajnos nem törekedhetek az esetek összességére, mert azok számtalanok; mindig az adott helyzettől függ, amit a barlangkutató leleményessége old meg.

Ízelítőül ismerkedjünk meg az alábbiakkal.

Megesik, hogy barlangban valamilyen nyílás csak egy bizonyos magasságból vehető ki. Ábrán látjuk, hogy egy kiszögellésen át hogyan dobunk kötelet /lásd még Tájékoztató 1960. március, 92. old./, hogy annak végére kötött kötélhágcsót a megfelelő magassáig felhúzhassuk. Hasonló helyzetben inkább merev létrát, mászórudat, fogazott mászórudat, vagy feszített mászórudat használunk /cikksorozatunk következő anyaga/.

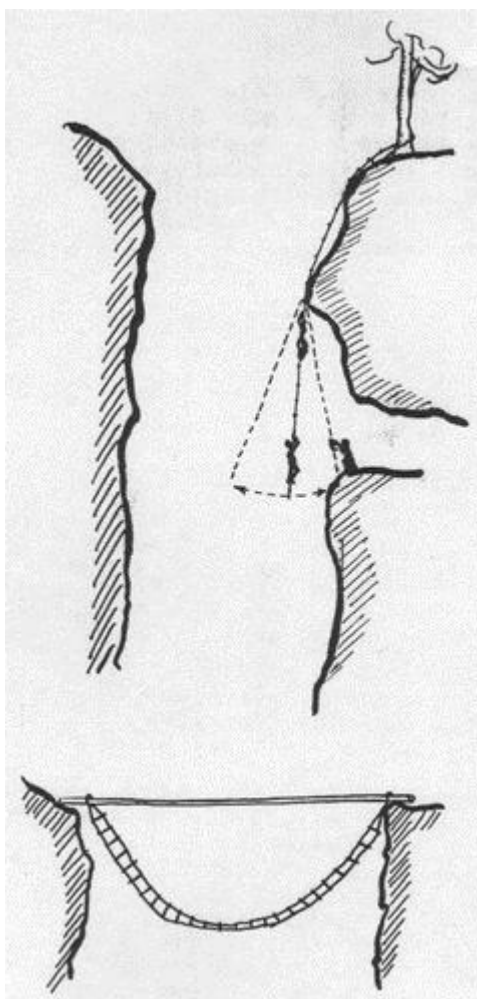
A kötélhágcsó átlengéshez is használható. Természetesen a megfelelő körülmények kelljenek hozzá, azaz: nem túl nagy távolság és elég magas kiugrás. Ügyeljünk, hogy ilyenkor ne legyen alattunk felesleges kötélhágcsó- vagy kötélhossz,

- 370 -

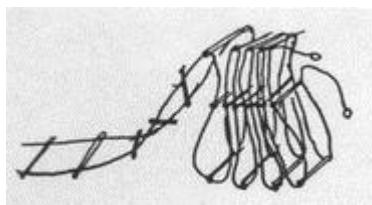
ami a lengést zavarná, amint az a levegőben csapkod. Aki először végezte el sikeresen a lengést, az ne feledkezzék meg a biztosítóövet a létrához csatolni részben azért, hogy a visszaútnál kapcsolata maradjon a hágcsóval; részben, hogy magához vonhassa a soronkövetkezőt.

Néha megakadunk egy-egy tatóngó repedésnél, vagy aknánál, ami fölött át kellene menni. Ha a szakadék 5-6 méternél nem szélesebb, akkor egy cső /rúd stb./ két végére a kötélhágcsó két végét erősítjük. A létrát szilárdan átfektetjük az üreg fölött. A létra felénk eső részén megkezdjük az ereszkedést, majd a közepe tájára érve utunkat fölfelé folytatjuk, míg elérjük a cső másik végét, vagyis az üreg másik oldalát. Ne feledkezzünk meg a kötélbiztosításról.

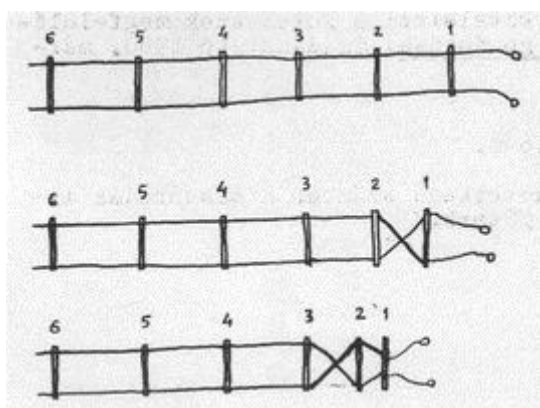
A kötélhágcsó tárolása és karbantartása

A kötélhágcsót vagy legyező- /lásd ábra/, vagy hengeralakra hajtva tároljuk. A kötéllétrák, de főképpen a drótkötélhágcsók összecsomagolása különleges eljárást igényel, ha tömör és kis helyet foglaló hengerré akarjuk összecsavarni. Az eljárás abból áll, hogy a fokok között X-eket csinálunk a drótkötélből. Ezt sem akárhogyan, mert amikor a lét-

rát lehangerejük és a mélybe eresztjük, annak normális, azaz sík helyzetet kell magától felvennie, nem pedig „dugóhúzó” alakot.

A hágcsó helyes feltekerése két személyt igényel: az egyik hengerel, a másik X-eket hajt.

Figyeljük az ábrát. Az első személy megfogja az 1-es fokot. A második jobbról balra elfordítja a 2-es fokot, hogy a drótkötelek keresztezzék egymást /B-rajz, a vastagabban rajzolt köté a felülhelyezkedőt ábrázolja/. Az első személy most már elkezd hengerelni a kötékhágcsót az 1-es fok körül, míg társa a 3-as fokot immár balról jobbra fordítja át /C-rajz/. Így folytatják, míg a létra végéig érnek. Ha minden páros származatú fokot jobbról balra és a páratlanokat balról jobbra /vagy fordítva/ forgattuk el, akkor könnyen megértjük, hogy használat előtt az így összehajtott létra ismét kitekert állapotban felveszi a normális sík fekvését, ha a két végét enyhén megrántjuk.

Egy rosszul feltekert kötéllétra használata előtt sok időt pocsékolunk el, míg a "dugóhúzó" abból kivesszük.

Amikor feltekerésnél az utolsó fokhoz érünk, akkor a két kötélszívet erős madzaggal összefogjuk, bármelyik fok mögé fűzzük, majd az egészet átkötjük.

Nagyobb gyakorlat és erős ujjak kellenek ahhoz, hogy egy kötékhágcsót rendesen föltekerjünk. Legjobb, ha e művelet után az egészet egy vászonzacskóba helyezzük. Így nem bomolhat szét, nem piszkolódik és nem zsírozza be a hozzá érő tárgyakat.

Egy jó karbantartás mindig növeli az anyag élettartamát és biztonságát.

Rögtön használat után, a felszínen ellenőrizzük, hogy a létra kötelei hibátlanok, a fokok nem deformálódtak és a helyükön maradtak-e. Elbíráljuk a meghibásodásokat és döntünk: a hágcsó használhatatlanná vált és műhelyjavításra szorul; vagy alkalmi javítást kell alkalmazni rajta és félretesszük szükséglétrának.

- 372 -

Ha a kötél egy-két szála elszakadt, úgy azt bebabázzuk, hogy a vékony drót a kezét ne szúrja meg. A bebabázás ezen felül hamar észrevehető, ami rögtön jelzi, hogy a kötélhágcsó javított.

Ezen javítások előtt a drótkötélhágcsókat megszáritjuk és lekeféljük, esetleg lemossuk, megszáritjuk. A rozsdásodás ellen beszírozzuk.

A kenderkötélhágcsó köteleinél a köteleknek megfelelően járunk el /lásd Kötél gondozása: Tájékoztató 1960, március 92. old./.

x x x

Cikksorozatunkat a következő számban a mászórudak ismertetésével folytatjuk.
/Szerk./

- 373 -

A "Baradla" név eredete

Írta: Dr. Dénes György

A Baradla-tető kopár sziklatömege, de különösen déli oldalának függőlegesen leszakadó hatalmas sziklafala sok-sok kilométerről szemébe tűnik az embernek. A Baradla-tető tövében nyílik az Aggteleki Cseppkőbarlang, melyet, akárcsak a föléboruló sziklahegyet, Baradlának nevez a nép.

Vajon honnan ered a sziklahegy és a tövében nyíló barlang „Baradla” elnevezése? Ezt a kérdést eddig elsősorban a barlang vonatkozásában tették fel és éppen ezért az eddigi irodalomban csak a nyelvmagyarosítás korába illő romantikus szófejtésekkel találkozunk. Csak a legismertebbekre hivatkozom:

Raisz Keresztély és Bartholomaeides László a Baradla nevet a pára szóból származtatják, mondván, hogy a télen gőzölgő, párát lehellő barlangot a környék népe, a pára szót szlovákosan továbbképezve, „páradló”-nak nevezte, majd az idők folyamán átalakult e szó P hangja B-vé, szóvégi Ó-ja A-vá és így lett belőle Baradla.

Vass Imre úgy látja, hogy inkább a "barátlak" szóból kell levezetni a Baradla név eredetét. Feltevésének alátámasztására hivatkozik arra, hogy a néphagyomány szerint „ezen a tájon hajdan remeték, öltözetre nézve barátok laktanak.”

E szófejtések erőltetett volta szembeszökő, mégis napjainkig – jobb híján – ezeket idézgették.

Raisz Keresztély alapján téves fejtegetésében azonban van egy szerintem helyes gondolat: ő a környék lakosságának nem-

- 374 -

zetiségi viszonyaiból kiindulva szlovákos szóképzéssel keresi a megoldást. Mi menjünk egy lépéssel tovább: ha a környéken valaha szlovákok laktak, utána kellene nézni, hogy a Baradla név nem szlovák eredetű-e?

Ezen a nyomon láttam helyesnek elindulni. Áttanulmányoztam a szlovák nyelv szótárait és kikértem kiváló szlovák nyelvészünk, Dr. Sipos István, az Eötvös L. Tudományegyetem tanszékvezető tanárának szakvéleményét is.

Mindezek alapján az a határozott véleményem alakult ki, hogy a Baradla név szlovák eredetű.

Bradlo ma is élő szó a szlovák nyelvben, jelentése: sziklaszirt, sziklás meredek hegy. A szó többesszáma bradla jelentése: sziklák, sziklacsúcsok. Földrajzi névként előfordul más helyen is: Pozsony közelében egy sziklás, meredek domb neve Bradlo, a szlovákok egyik nemzeti hőst temették el rajta.

A bradlo-bradla szóból minden erőltetés nélkül adódik a Baradla név, mely csupán egy magánhangzóval bővült, ami általános jelenség a magyar nyelvben az idegenből átvett mássalhangzótorlódásos szavaknál.

A bradla szóból lett Baradla név – jelentéséből következőleg – eredetileg nyilvánvalóan a messziről szembeszökő meredek sziklaszirtet, a Baradla-tetőt jelölte és arról szállt át a tövében nyíló barlangra, a Baradla barlangjára.

Hogy a környéken egyébként is gyakoriak a szlovák eredetű földrajzi nevek, elég, ha példaképpen néhányat említek: Teresztenye = nádas, Varbóc = füzes, Derenk = somos, Galya = kopasz, Lizina = kopár és még sorolhatnám. Ilyen körülmények között nem lehet meglepő a Baradla név szlovák eredete sem.

- 375 -

Külföldi kapcsolatok

Beszámoló a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat 1960. évi nyári csehszlovákiai tanulmányútjáról.

Társulatunk 1960. augusztus 14-21-ig 8 napos tanulmányutat rendezett Csehszlovákiába. Ez volt társulatunknak az első hivatalos tömeges külföldi útja.

A Tanulmányút célja Szlovákia és Morvaország barlangjainak a tanulmányozása és a csehszlovák barlangkutatókkal a baráti kapcsolatok kiépítése volt.

A tanulmányutat társulatunk elnöksége kezdeményezte; személy szerint főleg Barátosi József üv. társelnök buzgólkodott az érdekében.

A tanulmányút szervezésével és vezetésével társulatunk elnöksége Szilvássy Gyulát, társulatunk titkárát és Dr. Leél-Őssy Sándor tanár, kandidátust bízta meg. Szilvássy Gyulának közvetlenül az elutazás előtt bekövetkezett sajnálatos megbetegedése folytán a tanulmányút vezetését egyedül Dr. Leél-Őssy Sándornak kellett vállalnia.

A tanulmányút során a programunk igen változatos volt. Bérelt, külön autóbusszal utaztunk Budapesttől Budapestig. Összesen több mint 1600 km utat tettünk meg.

Az 1.nap /VIII.14./ reggel 6 órakor indultunk el Budapestről. Balassagyarmatnál léptük át a határt. Elhaladtunk a gácsi /halici/ várkastély mellett, majd rövid időre megálltunk Losoncon. Ezután Fülekre mentünk, ahol

felmásztunk a bazalttufa kúpon emelkedő váromhoz. Innen Rimaszombatra utaztunk, ahol szintén rövid városnézésre került sor. A következő állomásunk Pelsőc volt, ahonnan csoportunk egy része gyalogtúrát tett a szép Csetneki-völgy-szorosba és a meredek, sziklás oldalú Pelsőci-fennsíkra. Pelsőcre visszatérve, autóbusszal kimentünk Domicára, ahol még az első nap estéjén megnéztük – Stefan Majko igazgató vezetésével – a Domicai-cseppkőbarlangot. Kb. 2 órás túrát tettünk meg a barlangban, amelynek során a nemrég feltárt szakaszban hosszabb csónaktúrán is részt vettünk. Első napi szállásunk a Domicai-turistaszállóban volt.

- 376 -

A 2.nap /VIII.15./ kora reggel csoportunk kisebb, de lelkesebb része nagyarányú: 15 km-es gyalogtúrát bonyolított le a Szilicei-fennsíkon. A külön túra során bejártuk a Szilicei-plató Magyarországgal /az Aggtelek-karszttal/ szomszédos részeit: megnéztük, többek között a Kecői-karsztforrást, a Szádvárborsai víznyelőt és – sajnos csak kívülről – a Milada-barlangot; valamint a magyar határon fekvő Vízfakadó-forrást. Délben értünk a Szilicei-jégbarlang hatalmas szakadékdolinájához, ahol találkoztunk csoportunk másik részével, akik az autóbusszal jöttek fel Szilicére. Velük együtt lemásztunk a jégbarlang belsejébe: a hatalmas jégfal alá. /Egyébként a barlangban pillanatnyilag elég kevés jeget találtunk/. Ezután az autóbusszal a „cérnacseppköveiről” híres Gombaszögi-barlanghoz, majd Rozsnyóra mentünk, ahol rövid városnézésre került sor; utána kimentünk Krasznahorkára, ahol azonban – sajnos – a várat és az Andrassy-mauzóleumot csak kívülről tudtuk megnézni, mert sietnünk kellett tovább, hogy még zárás előtt bejuthassunk a Dobsinai-jégbarlangba is. Útközben megálltunk a Szlovák Érc-hegység vízvásztóján gyönyörködni a kilátásban és a Gölnic-patak hatalmas víztárolójában. Ezután a gyönyörű Sztraceni-szurdokvölgyön áthaladva megérkeztünk a Dobsinai-jégbarlanghoz /Csehszlovákia legnagyobb jégbarlangjához/, amelyet még aznap este megnéztünk.

Második napi szállásunk a Dobsinai-jégbarlang turistaszállójában volt.

3. nap /VIII.16./ már hajnalban indultunk a Magyar Tátrába Vernáron keresztül. Már kora reggel megérkeztünk Tátrafüredre. Itt találkoztunk Barátosi József üv. társelnökünkkel, aki néhány napon át itt üdült a feleségével. Innen a siklóval felmentünk a Tarajkára /Hrebienok/ ahol a társaságunk két csoportra oszlott: egyik fele – Leél-Őssy Sándor vezetésével – sziklamászó túrára ment – a Tarpataki-vízesések érintésével – a Nagy- és Kis-tarpataki-völgyek forrásvidékére: a glaciális kárfülkékben helyet foglaló Zvojnicketóhoz és az

Öttöhoz. A túra legnehezebb része a két völgy közötti, 2400 méter magas, igen meredek és sziklás Siroki-gerinc megmásítása volt, ahonnan egy teljesen függőleges sziklafalon csak vasláncok segítségével tudtunk leereszkedni a Téry-menedékházhoz. – Ezalatt csoportunk másik fele – Szilvássy Andor és Kováts Zoltán vezetésével – a Kőpataki-tóhoz rándult ki, ahonnan síliffel felmentek a Kis-Lomnici-csúcsra /2200 m/, majd lanovkával ereszkedtek le Tátralomnicra. A két csoport késő délután találkozott össze Tátralomnicon, ill. Tátrafüreden. Ezután továbbutaztunk, – a Csorba-tó érintésével, majd Liptószentmiklóson át – a Demänovai-völgybe. A 3. éjszaka már Demänován aludtunk. /A férfiak az Odboj turistaházban, míg a nők a Demänova-barlang melletti „Hegyi-hotelben”./

A 4. nap /VIII.17./ reggel megnéztük a csodálatosan szép Demänovai-cseppkőbarlangot, Csehszlovákia legnagyobb: 12 km hosszú és 5 emeletes /120 m szintkülönbségű/ barlangját.

- 377 -

Ezután továbbutaztunk a Vág-völgyében: Rózsahegyen és a Kraloványi-, majd a Sztrecsényi-szorosokon át Zsolnára. Útközben körülnéztünk a Vág-völgy legszebb szakaszán: a vadregényes Sztrecsényi-szorosban, amelynek a Ny-i bejáratát két egymással szemközi várrom őrzi. /A déli oldali várromhoz fel is másztunk/.

Rövid zsolnai városnézés után Bytcán és Makovon át a Ny-Beszkidék főgerincére vezetett fel az utunk, ahol rövid időre megálltunk Szlovákia és Morvaország határán. D.u. már Morvaországban jártunk: a Kárpátoktól leereszkedve a Becva völgyén át a Hranice-Teplice mellett fekvő Zbrasovi-aragonitbarlanghoz mentünk, amely Csehszlovákia egyetlen hévvizes eredetű, részben még ma is aktív barlangja. A barlang megtekintése után egy közeli hatalmas: 105 m mély szakadékdolina: a „Macuska” fenekére is lemásztunk néhányan. A Zbrasovi-barlangnál találkoztunk Dr. Panos Vladimír brnoi geológussal, a magyar barlangkutatók régi barátjával, aki önzetlenül vállalkozott rá, hogy utunk morvaországi szakaszán végigkísér bennünket. Este Lipniken át Olomoucra utaztunk, ahol várt ránk a 4. éjszakai szállásunk.

Az 5. nap /VIII.18./ megnéztük Olomouc /Olmütz/ városát, Morvaország régi fővárosát. A legmaradandóbb emléket a gazdag tájmúzeum, a gyönyörű gótikus székesegyház és a szép kilátást nyújtó városháza-torony szolgáltatták. D.u. autóbusz kirándulásra mentünk a Olomouctól északra; a lengyel határ közelében fekvő Jeseník-hegységbe, amely bővelkedik természeti és idegenforgalmi látnivalókban. Itt megnéztük a „Na Pomezi” és a Spiacaki-

barlangokat, Karlova Studenka és Jeseník /Gräfenberg/ fürdőhelyeket; periglaciális jelenségeket /tőzegláp Jeseník mellett/ és a pleisztocénkori jégtakaró déli szélét jelző moréna feltárásokat. Este Mohelnicén át Javirckóra utaztunk, ahová késő éjszaka értünk meg. /5. napi szállás./

A 6. nap /VIII.19./ reggel megnéztük a kisebb méretű, de cseppkövekben igen gazdag Javorickoi-barlangot, majd a Bouzovi-várkastélyt tekintettük meg. Innen az Északmorva-karszt másik nevezetes barlangjához: az ősrégészeti leleteiről híres Mladeci-barlanghoz mentünk. A Mladeci-barlang megtekintése után Prostejovon át a Morva-karsztra: Macocha-szakadékhoz mentünk. Még este megnéztük felülről a 135 m mély szakadékot és a hatalmas termékből álló Katharina-cseppkőbarlangot. 6. napi szállásunk a macochai Skalni Mlyn turistaszállóban volt.

A 7. nap /VIII.20./ reggel bejártuk Csehszlovákia leglátogatottabb barlangját: a Punkva-forrásbarlangot, amely a Macocha-szakadék aljába vezet be. A Punkva-barlangba gyalogúton mentünk be, majd – a Macocha megtekintése után – csónakon jöttünk ki a felszínre. Ezután Brno /Brünn/, Csehszlovákia második legnagyobb városába mentünk városnézésre. Megtekintettük – többek között – a Belvárost, a nagyméretű, gótikus Petrov székesegyházat és a város közelében fekvő „Prehradná”-t. /Hatalmas völgyzárógát és víztároló a Svratka-folyón/. Du. visszautaztunk a Morva-karsztra, és folytattuk annak tanulmá-

- 378 -

nyozását.

Jártunk a Sloupi- és a Balcarka-cseppkőbarlangokban, valamint a Sloupi- és a Rasovnai-víznyelőknél. Végigutaztunk a mélyre bevágódott, vadregényes „Pusty Zleb” völgyzakadékán. A 7. /és utolsó/ este ismét a Skalni Mlynben aludtunk.

A 8. – utolsó – napon /VIII.21./ reggel ismét Brno utaztunk, ahol rövid időre megálltunk és – kívülről – megnéztük a Spielberget /Citadella, hajdan magyar szabadsághősök börtöne/, valamint a pályaudvart. Utóbbi helyen búcsút vettünk felejthetetlen csehszlovák barátainktól: Panos doktortól és Pleichinger barlangigazgatótól. –Ezután már megkezdük a hazautazást: Mikulovon, Lednicén /rövid pihenő a neogótikus kastélynál/ és Breclavon át Pozsonyba, ahol sor került utolsó csehszlovákiai programunkra: a város megtekintésére. /Vár, koronázó templom, Belváros/. Ezután elbúcsúztunk Kemény Attila pozsonyi tanártól, aki a Macochától kezdve önkéntes tolmácsként kísérte a

csoportunkat. Majd elindulva Rajkánál hamarosan átléptük a magyar határt és Győrön át visszautaztunk Budapestre, ahová este 23 órakor érkeztünk meg.

XXX

Csehszlovákiai tanulmányutunk – mint az a programunk ismertetéséből is kitűnik – igen nagyarányú és tanulságos volt. Az utazás során szerzett tapasztalataink olyan gazdag tudományos anyagot hoztak össze, hogy ennek az ismertetése külön szaktanulmányt igényel, amelynek a közlésére hamarosan sor kerül a Tájékoztatónkban. – Erről most röviden csak annyit mondunk, hogy a tanulmányút tudományos eredményei 4 főcsoportba oszthatók:

1./ Csehszlovákia /Szlovákia és Morvaország/ legjelentősebb barlangjainak tájékoztató és összehasonlító jellegű tanulmányozása. /Összesen 15 barlangot vizsgáltunk meg!/.

2./ Az Észak-magyarországi /Észak-borsodi- vagy Aggteleki-/ karszttal szomszédos dél-szlovákiai karsztfennsíkok /Pelsőci- és Szilicei-platók/ karsztmorfológiai tanulmányozása.

3./ A Morva-karszt és az Északmorva-karszt összehasonlító jellegű karsztmorfológiai és speleológiai tanulmányozása.

4./ A Jeseník-hegység rövid – átnézetes – geomorfológiai vizsgálata /periglaciális és glaciális jelenségek/.

Igen hasznosak voltak az utazásunk során szerzett gyakorlati tapasztalataink is. /A csehszlovák barlangok idegenforgalmi kiépítése, technikai berendezése, világítása stb., a csehszlovák barlangkutatók szervezetei./. Ezekről Szilvássy Andor kartársunk külön tanulmányban fog beszámolni a közeljövőben.

- 379 -

Tanulmányutunk egyik legjelentősebb eredménye, hogy sikerült szoros baráti kapcsolatot kiépítenünk csehszlovák barlangkutató kartársainkkal, főleg az Olomouc- és Brno-környéki /Morva-karszti/ barlangkutatókkal. Kívánatos lenne, ha ez a barátság a jövőben is fennmaradna és tovább erősödne, mert ezáltal is elősegítjük a csehszlovák és a magyar nép barátságának az elmélyülését!

Tanulmányutunk során értékes tapasztalatokat szereztünk a külföldi tanulmányutak szervezésére vonatkozóan is. – A jövőben – ha újabb külföldi tanulmányutat rendeznénk – célszerű lesz a szervezést már az előző év végén elkezdni, mert az idén kissé későn fogtunk a szervezéshez /csak április folyamán/.

A csehszlovákiai tanulmányúton résztvevő kartársaink egybehangzó kívánsága, hogy jövőre: 1961 nyarán Lengyelországba rendezzünk hasonló jellegű tanulmányutat. Ezenkívül az idei csehszlovákiai úton részt nem vett kartársak számára meg lehetne ismételni a csehszlovákiai utat is.

Csehszlovákiai utazásunk során az idegenforgalmi létesítményekről /turistaszállások, ellátás, barlangok, várak, turistautak/ mindvégig igen kedvező benyomást szereztünk. Be kell vallanunk, hogy e téren csehszlovák barátaink még jóval előttünk járnak, és ezért sokat tanulhatunk tőlük!

A csehszlovákiai tanulmányúton a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat tagjainak /és hozzátartozóinak/ 44 főnyi csoportja vett részt. Közülük 13 nő és 31 férfi volt. A kutatócsoportok közül legnagyobb létszámmal a Vámórség és a Múegytem volt képviselve, de egyéb csoportjainkból is részt vettek néhányan az utazáson.

A vezetés nehéz és felelősségteljes munkájában nagy segítségemre volt Szilvássy Andor kartárs, aki a munkákban is segített, azonkívül a korai ébresztések nehéz feladatát is elvállalta, és pontosan el is látta.

Végül – de nem utolsó sorban – szeretnék nagyon hálás köszönetet mondani azoknak a csehszlovák barlangkutató kartársainknak, aki külön felhívás nélkül, önzetlenül, csak a magyar barlangkutató iránti barátságuktól vezettetve segítségünkre voltak tanulmányutunk megrendezésében: szállást szereztek a számunkra, kísérték bennünket, díjtalanul vagy kedvezményesen megmutatták a barlangjaikat, és – a morvaországi kutatók – 3 alkalommal vendégül is láttak bennünket. A sok kedves csehszlovák barátunk és támogatónk között mindenekelőtt

Dr. Panos Vladimír morvaországi geológusnak szeretnénk köszönetet mondani, aki a legtöbbet tett utunk sikere érdekében. Ezenkívül nagy hála vagyunk még kötelezve Pleichinger Ottó barlangigazgató /Olomouc/. Dr. J. Novák igazgató /Olomouc/, V. Dohonyik barlangigazgató /Biansko/, S. Cervinka

/Brno/, Dr. J. Demek /Brno/, Dr. Tarnaehova /Olomouc/, Jan Kapusta /Olomouc/, és Prof. Dr. J. Skutil /Brno/ morvaországi, valamint Kemény Attila tanár /Pozsony/ és Stefán Majko a Domic-a-barlang igazgatója, szlovákiai kartársaink iránt is.

Dr. Leél-Össy Sándor,
a földrajztudományok kandidátusa,
a csehszlovákiai tanulmányút vezetője

Lengyel barlangkutatók expedíciója hazánkban

Ez év augusztusában P. BURCHARD vezetésével 12 lengyel barlangkutató érkezett hazánkba, hogy legszebb és legérdekesebb barlangjainkat megismerjék, tanulmányozzák.

A kutatók közül többen voltak már az elmúlt években Magyarországon, így régi ismerősként üdvözölték barlangosainkat. A lengyel vendégek egy terepjáró Weapon kocsival és három motorkerékpárral jöttek. A felszerelést a Weaponhoz kapcsolt pótkocsi szállította. A járművek jelentősen megkönnyítették az „országjárást”.

Kérdésünkre elmondták, hogy kocsijukat katonai intézménytől kapták és az alpinista klub hozatta helyre. Vendégeink felszerelése kitűnő volt. Köteleik és hágcsóik súlya szinte minimális, 10 méter hágcsó – 1 kg. A sátraik szintúgy könnyűek és vízhatlanok.

A csoportot a varsói Alpin Klub /Klub Wysokogorski/ fogja össze, de a kutatók többsége krakkói volt, akik a tátrai barlangkutató szakosztály tagjai. Jöttek még Kattowicéből, Zakopanéból is.

Az expedíció idejének első felét a Bükk-hegységben töltötte, ahol különösen a Pénzpataki-víznyelőbarlang nyerte meg az expedíció tagjainak tetszését. Innen Jósvafőre mentek, ahol meglátogatták a BARADLA- és BÉKE-barlangot. Megnézték a Nagyoldali-zsombolyt is.

A Gömör-Tornai Karsztvidék barlangjai közül a Béke-barlang és az égerszögi Szabadság-barlang tetszett a legjobban a kutatóknak. Ellátogattak Teresztenyére is, ahol táborúz körül beszélgettek el az ott táborozó kinizsis barlangkutatókkal. Elmondták, hogy lenyűgözte őket barlangjaink szépsége,

gazdag cseppkővilága. A lengyel barlangok kevésbé szépek és fizikailag általában nehezebbek.

Idejük hátralevő részében ismét a Bükköt keresték fel, ahol mérési munkálatokat végeztek a Kőhádi zombolyban. Budapesten is töltöttek másfél napot, majd a főváros nevezetességeinek megtekintése után magyarországi útjukat a Balatonnál fejezték be.

P. BURCHARD elmondta, hogy a múlt évi és idej expedícióról könyvet ír, s annak egy példányát megjelenésekor eljuttatja hozzánk.

Kutatóink számára hasznos volt a találkozó, amely a barátság elmélyítésén kívül sok gyakorlati eredménnyel, tapasztalatcserével is járt. Nagyon sok gyakorlati jó tanácsot kaptunk a vendégektől, amelyeket további kutatásaink során hasznosítani tudunk. A lengyel barlangosok abban a reményben búcsúztak, hogy nemsokára ismét találkozunk, akár Lengyelországban, akár Magyarországon, s egy közös expedícióval a barátságot még tovább mélyítjük.

Winkler Mária

III. NEMZETKÖZI SZPELEOLÓGIAI KONGRESSZUS

Bécs-Obertraun-Salzburg 1961.

A Bariban megtartott II. Nemzetközi Szpeleológiai Kongresszus határozata alapján a legközelebbi kongresszus megrendezésére 1961-ben Ausztriában kerül sor.

A kongresszus osztrák szervező bizottsága a közelmúltban tájékoztatót adott ki a kongresszus időpontjáról, helyéről és munkaprogramjáról.

A kongresszus megnyitása 1961. szeptember 18-án lesz Bécsben. Itt tartják a jelentősebb rendezvényeket, előadásokat szeptember 18 és 23 között, majd 22-től 26-ig a felső-ausztriai Obertraunban folytatják a munkát. A kongresszus záróünnepségei Salzburgban lesznek szeptember 26–28 között.

A kongresszus megkezdése előtti és utáni időszakra a szervező bizottság néhány napos kirándulási programot is összeállított. A kongresszus ideje alatt a Dachstein-barlangot, valamint az Eisrisenwelt-et /Tennen-hegység/ közös

kirándulás keretében mutatják be. Az elő és utókirándulások során nehezebb, veszélyesebb barlangtúrákat is szerveznek.

A kongresszus keretében 1961. szeptember 25-én Obertraun-ban és Hallstatt-ban /Salzkammergut/ a Dachstein-barlang feltárásának 50. évfordulója alkalmából ünnepi rendezvényeket tartanak.

A kongresszus résztvevőinek előzetesen 400 Schillinget kell átutalniuk /16 Dollárt/, ami a rendezvényeken való részvételre /előadás tartására/ jogosít. Egy résztvevő legfeljebb két kísérőt vihet magával, akik a teljes részvételi díj felét kötelesek fizetni.

A kongresszus négy szekcióban folytatja munkáját, éspedig:
fizikai szpeleológia /karszt-és barlangkutatás/,
récens barlangi növény- és állatvilág,
öslénytani és őstörténeti szpeleológia,
gyakorlati szpeleológia /dokumentációk, bejárési technika/.

Reméljük, hogy a kongresszus munkájába az MKBT és az MKBB számos tagja bekapcsolódhat. A nehézségeket jelentő pénzügyi kérdések megoldása érdekében előzetes tárgyalásokat folytatunk az osztrák rendező szervekkel.

B. D.

- 383 -

Barlangkutató csoportjaink életéből

BESZÁMOLÓ

az egri Dobó István Gimnázium Barlangkutató Csoportjának nyári táborozásáról

A mintegy 40 fős táborunkat a gimnázium KISz szervezetével és a Magyar Nemzeti Múzeum öslénytárával karöltve szerveztük meg. Az Öslénytár bevonása azért vált szükségessé, mivel a barlangi agyag igen gazdag faunával rendelkezik, és a barlangi feltáró munkával párhuzamosan szükségessé vált e gazdag öslénytani anyag feldolgozása, ill. a pusztulástól való megóvása, begyűjtése is. A munkának ez a jellege a barlangfeltárásban előrehaladásunkat nagyon erősen akadályozta, de természetesen mindenért kárpótolt az a hatalmas, világviszonylatban is igen jelentős fauna anyag, mely 2,5 hetes munkánk folyamán előkerült.

Táborunk, mint "KISz kutatótábor" működött. Ez a szervezésnél további problémákat jelentett, de szerencsére ezeket a problémákat is sikeresen megoldottuk.

A betervezett különféle munkák mellett, mely mindenkinek napi 6 óra volt, gondoskodni kellett a tábor ideológiai neveléséről, valamint szakmai képzéséről is. Ezt a célt szolgálták Jánossy Dénes, Topál György és Estók Bertalan előadásai, amelyek főleg földtani, biológiai és földrajzi jellegűek voltak, és az egyes – szükséges – általános törvényszerűségek mellett főleg a negyedkorról, ennek éghajlatával és élővilágával, ill. ezek változásával és a Bükk-hegységgel foglalkoztak. Ezekkel az előadásokkal nemcsak azt értük el, hogy fiataljainknál segítettük a materialista világnézet kialakítását, hanem azt is, hogy munkájuk tudatossá vált, tudták mit miért és hogyan kell csinálni, míg végül majd valamennyi kis, kezdő öslénytanossá vált.

Szabadidőben különféle túrák és foglalkozások gondoskodtak a tábor tagjainak szórakozásáról. Természetesen a telepesrádió, a sajtó és a Bükkel, ill. a barlangokkal kapcsolatos fellelhető irodalom sem hiányzott.

- 384 -

Táborunkat a víz és a közlekedési viszonyok miatt sajnos munkahelyüinktől kissé távolabb kellett elhelyezni, de ez komolyabb fennakadást nem jelentett. A Bükk-hegység Hercegrét nevű tisztásának északi peremén rendezkedtünk be, innen munkahelyünk – a munkatervünkben szereplő Tarkői fülkésbarlang, mely a Tarkó déli peremének keleti részén, mintegy 800 m tszf. magasságban fekszik – kb. 30 percre volt. A tábor vízszükségletét a Hárskúti és a Tamáskúti források biztosították.

Nagy gondot okozott a nagylétszámú tábor felszerelése és élelmiszerekkel stb.-vel való ellátása. A szükséges felszerelést a lehető legkülönbözőbb helyekről szereztük be. De végül is egy igen modernül felszerelt tábort sikerült létrehozni.

Az élelmiszert és általában a fogyóanyagokat napról-napra a Dobó gimnázium gépkocsiján szállítottuk ki, Hajas András segítségével. A kocsit a vízszállításnál is nagy segítséget jelentett. A munka zavartalan menete megkívánta, hogy a tábor és a két munkahely között telefon-összeköttetést létesítsünk kb. 1,5 km szakaszon. Ezenkívül hatalmas segítséget jelentett a parádsasvári Szanatórium „Muki” nevű szamara, amely a 1,5 km-es meredek úton 1,5-t anyagot szállított le a barlangtól a Hárskúti-forráshoz, ahol ez iszapoltás alá került. A munka

menete megkívánta, hogy a tábor tagságát több csoportra osztva foglalkoztassuk. 4 munkacsoport vált szükségessé.

Az 1. csoport a barlangnál a bontási munkálatokat végezte. Rétegenként termelte ki és kupacolta az agyagos törmelékét. Ezenkívül az itt szükségessé vált munkákat végezte el, így a robbantás előkészítését, dúcolást stb.

A 2. csoport 2 főből állt. Feladata a kitermelt törmelék elszállítása volt a szamar segítségével.

A 3. csoport a Hárskúti-forrásnál a mosás, iszapolás, szárítás, válogatás és a csomagolás munkáját végezte.

A 4. csoport a főzésről, a vízszükséglet beszerzéséről és általában a tábori munkák ellátásáról gondoskodott, Somlai György kartárs vezetésével.

Természetes a csoportok létszáma és személyi állománya napról-napra változott a szükségletnek megfelelően. Még így is sajnos csak 1,2 t anyagot sikerült átmosni, 3 q a muzeológusokra maradt, akik egy hetet töltöttek itt ennek elvégzésére.

Táborozásunkhoz a szükséges anyagiakat több forrásból merítettük. A felhasznált összeg 16,456.- Ft volt, melyet a Heves megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztálya, a Dobó István gimnázium KISz szervezete, a Dobó István gimnázium és a tagok hozzájárulása biztosított, ezenkívül a Magyar Nemzeti Múzeum 6.000.-Ft-tal járult hozzá a táborozás költségeihez.

- 385 -

A végzett munka rövid összegezése

A szakirodalomban csak itt-ott történik említés a Tarkó fülkésbarlangjáról. A harmincas években végeztek itt régészeti ásatást, de mivel a munka nem kecsegtetett nagyobb eredménnyel, a kutatást egy 2 x 1 méteres próbaárok kiásása után abbahagyták, azzal a véleménnyel, hogy 1 méter után elérték a sziklafeneket és komolyabb eredményre nem lehet számítani.

Táborozásunk elsődleges célja ennek a barlangnak az őslénytani feltárása volt. A kutatást Jánossy Dénes és Topál György muzeológusok vezették. A nagy mennyiségben előkerült mikrofauna sok új és érdekes dologra fog fényt deríteni

a negyedkorral kapcsolatban. A sokezer csont feldolgozása hosszú időt vesz igénybe, így az ezzel kapcsolatos közleményre még jócskán kell várni.

Táborozásunk másik célja: a barlang keletkezésének és sajátos morfológiájának helyes magyarázatát megadni, valamint az üledékanyag problémáját megoldani és nem utolsósorban a barlang feltárása. Mindez természetes – őszintén szólva – nem sikerült. Egyelőre még egy olyan többszörösen egyenlettel állunk szemben, amelyben túl sok az ismeretlen. A további kutatás feladata lesz az itt felvetődő érdekes, egymásnak látszólag erősen ellentmondó tények koordinálása.

Az eddigi vélemény a barlanggal kapcsolatban az volt, hogy egy kis fülke, melynek az alját 1-1,5 méter vastagságban hullóporos képződmények és a lehullott mészkőtörmelék fedi. A jelenleg feltárt törmelék vastagsága 9 méter. Anyagát szögletes mészkődarabok, cseppkőoszlop és cseppkőkéreg darabok /elég tekintélyes nagyságúak, némelyik az 1 q-t is bőven meghaladja/ alkotják, legömbölyített cseppkőkavics és koptatott csont is előfordul. Mindez a felsőbb szinten fakó, meszes agyagos anyagba, a mélyebb részeken vörös színű agyagba ágyazva fordul elő. Néhol több tonna súlyú leszakadt sziklák ágyazódnak bele. A barlang szádájának előterében kalcittömbök bukkannak a felszínre, vastagságuk kb. 1 méter. Véleményem ezekkel kapcsolatban az, hogy eredeti helyükön fekvő cseppkő bekérgeződések, felszínük bogárháthoz hasonló és befelé lejtnek. Valamikor, régebben nem ez volt a barlang szádája, az első rész erősen lepusztult és a jelenlegi száda egy belsőbb barlangszakasz. Az eddig feltárt rész nyugati oldalán egy nagyobb üreget találtunk, az alja a felszíntől 8,2 méterre van. Nyugati oldala erősen mosott sziklafal, míg a keleti oldalt omladékletjtő adja. Valószínű a törmelék erősebb ülepedése hozta létre, s ha tényleg így áll a helyzet, akkor még tovább lefelé nagyobb vastagságú üledéknek kell lenni.

Reméljük, hogy az elkövetkező időszak a felmerült kérdésekre előbb vagy utóbb választ fog adni és nemcsak mint ős-

- 386 -

lénytanosok, hanem mint barlangfeltárók is szép eredményeket fogunk elérni.

Végezetül, de nem utolsósorban köszönetet mondunk mindazoknak, akik nyári táborozásunkat lehetővé tették támogatásukkal és tagtársainknak is, akik lelkes, odaadó munkájukkal mindent elkövettek az eredményes munka érdekében.

Lengyel Gábor táborparancsnok

/A fenti szép munkát az MKBT Elnöksége örömmel vette tudomásul és kívánja, hogy továbbra is ilyen gazdagon és eredményesen dolgozzanak./

ELŐZETES BESZÁMOLÓ

a Kinizsi Természetbarát Egyesület Elm. Min. barlangkutató csoportjának
1960. évi nyári barlangfeltáró expedíciójáról

Az egyesült Kinizsi barlangkutató csoportok az idei nyáron minden eddigi vállalkozásánál nagyobb méretű expedíciót szerveztek. A nagy erők felvonultatását szükségessé tette a megoldásra váró igen nehéz feladat: a Teresztenyei-barlangrendszer feltárási munkája. A három évre tervezett munkaprogram első szakasza, a barlangtáróba bevezetendő kisvasút megépítése különösen munkaigényes feladatnak ígérkezett.

A lapokban közzétett felhívásunkra az ország különböző részeiből számos érdeklődő jelentkezett, akik ugyan még nem vettek részt barlangkutatásban, azonban később a táborban és a munkahelyeken eltöltött idő alatt vérbeli barlangkutatókká edződtek. Ezen önkéntes segítőtársakkal megerősítve kutatócsoportunk összesen 50 fővel vonult fel, melyhez a Szerencsi Cukorgyár 22 tagú KISz brigádja csatlakozott még. A teljes expedíciós létszám tehát 72 fő volt. Teljesített munkanapok száma: 589.

1./ Feltárási munkák

A központi feladat a Teresztenyei-barlang feltárási munkája volt a forrásnál létesített 13. sz. munkahelyen. Az első hét vasútépítéssel telt el. A Vörös Meteor barlangkutató csoportja által megkezdett vízszintsüllyesztést folytatva a külszínen és a barlang első szakaszában, a tervezett

barlangi rakodóállomásig átlagosan 60-80 cm medersüllyesztést hajtottunk végre. A munka során mintegy 200 csille követ termeltünk ki.

A munkálatokat igen zavarták a naponta ismétlődő zivatarok, valamint a járatbővítés közben a barlangban bekövetkezett sziklaomlás. A barlangi patak vízhozama a szokványosnak 20-30-szorosa volt, időnként 20-25,000 l/p mennyiségű szennyessárga ár söpört végig a "munkahelyen", tekintélyes

szikladarabokat görgetve. Mivel a vízhozam sohasem süllyedt 5.000 l/p alá, a sínek összeszerelését is víz alatt kellett végezni.

Sokkal nehezebb feladat volt a barlangban folyó vasútépítés során bekövetkezett sziklaomlás elhárítása. A barlangjárat teljesen bezárult, azonban kétnapi megfeszített munkával a mintegy 50 csille követ sikerült az útból elszállítani és a további omlást dúcolással meggátolni. Az omlás során egy 6,5 méter magas terem képződött, melynek legmagasabb pontja kb. 2 méterre közelítette meg a felszínt. Ezt a részt a külszínen körülkerítettük és figyelmeztető táblát helyeztünk el.

A következő munkafolyamat a kibontott barlangszakasz legbelső termeiben felgyülemlett kőmennyiség hátraszállítása volt a barlangi csille rakodóállomásra. E feladat megoldásában a szerencsi kizesek nyújtották a legnagyobb segítséget. A 22 fiatal – derékig vízben állva – vidám hangulatban láncot alkotva végezte a számukra nem mindennapi élményt jelentő munkát.

Már az első hét végén megkezdtük a barlang végpontját jelentő teremből új táró hajtását. A választott irány szerencsés volt. Mintegy 2 méter vastag kőzetréteg kirobbantása után a harmadik napon egy kisebb terembe lyukadtunk be, ahol 2-2,5 méter mély, lassan áramló vízre bukkantunk. A víz a kis tóba a szemben levő sziklafal alól, 2-3 méter mélységbe nyúló szűk hasadékokból tört fel. Ezt a helyet – Cseh Sándor munkatársunk nyakig merülése miatt – Fürdőszobának neveztük el. A tóba görgetett sziklatömbök kísérteties tompa dübörgéssel tűntek el a mély vízben.

A Fürdőszobából kiindulva egy jobbra előrehatoló árvízi járat bővítéséhez fogtunk hozzá. 4-5 métert továbbhaladva, egy kifliszerű szűk járatrészt kibontása után – a Fürdőszoba mögötti, szifont alkotó hatalmas sziklatömb hátába kerülve ismét mély vízre bukkantunk, amelyet azonban a robbantáskor keletkezett sziklatörmelékek részben eltorlaszoltak. Az utolsó napokban e helyről újabb táróhajtást kezdtünk befelé, a mélyben húzódó vízjárat felett.

A feltáró munkák folytatása a jelenlegi szakaszban rendkívüli nehézségekkel jár. A levegőnél nehezebb robbantási gá-

zok a Jóreménység-terme mögötti zsákszerű szakaszban megülednek, mivel itt semmiféle légmozgás nem érvényesül. A munkalehetőségek így rendkívül korlátozottak, a leszállásokat fél- egy órára kellett lerövidíteni, de még így is

két kisebb rosszullét következett be. A harmadik héten már gázálcban folyt a munka, azonban a barlangi feltételek közt ez sem vált be. A légzés igen nehéz, gyakori a kínzó légszomj, azonkívül a látásviszonyok is igen korlátozottak. A problémán egy ventilációs berendezés felszerelése segítené...

Bár az előretörés terén jelentős sikert értünk el, nem várható, hogy a közeljövőben szenzációs fordulat következzen be. A jelek szerint elértük a törmelékdugó belső végét – a mélyvíz erre utal –, azonban szálkőzetben kialakult, tipikus barlangjárat még nincs, a víz hatalmas sziklatömbök hasadékaiban, rendszertelen üregeiben tör utat magának. Az igen vastag feltöltődés miatt a szifonos rész még hosszú szakaszon folytatódhat.

Kísérleti nyelőbontást végeztünk a Veszettárpás nevű tőbor /kutató csoportunk elnevezése szerint Szilveszter-tőbor/ víznyelőjében. A szálkőzet közelében fekvő víznyelő a pásztorok elbeszélése szerint bármilyen mennyiségű vizet elnyel. A nyelőben fejnagyságú üreg húzódik a mélybe, melyet feltáró brigádunk kemény agyagban 5 méter mélységig követett. Ez a feltárási kísérlet befejezettnek tekinthető.

A Teresztenyei-barlangrendszer feltárását kutatócsoportunk tovább folytatja és az év hátralevő részében még több expedíciót szervez.

2./ Tudományos adatgyűjtés

A feltáró munkák mellett előre meghatározott terv szerint rendszeres vizsgálatokat folytattunk és ennek során több ezer barlangtani adatot jegyeztünk fel.

Az elvégzett vizsgálatokat röviden az alábbiakban foglalhatjuk össze:

a./ Komplex légáramlás vizsgálat a Szabadság-barlangban. Egy héten keresztül anemométer segítségével éjjel-nappal állandóan mértük a barlangi huzatot, ezzel párhuzamosan pedig a légnyomást, hőmérsékletet, szélereősséget, légnedvességet, csapadékot stb. Az adatgyűjtés – melyet Frecska József és Garamszegi Pál végzett – rendkívül érdekes összefüggéseket mutat ki. Ezeket külön részletesebb cikk keretében publikáljuk.

b./ Egy térképezési brigád Bártfay Pál és Neppel Ferenc vezetésével pontos felméréssel újratérképezte a Szabadság-barlang Megvalósult álmok-ágát 900 méter távolságig, majd a külszínen kijelölte a barlang nyomvonalát. A nyomvonal-menti

tömbszelvény megrajzolás alatt áll és ez is nagy meglepetést tartogat.

c./ Komplex festést és szózást hajtottunk végre a Dász-töbörben és ennek egyöntetű eredménye szertefoszlatta azokat a teóriákat, melyek korábban a Szabadság-barlang különleges szózási eredményei alapján születtek. A Kecsekúti-forrásnál létesített „időszakos kutatóállomás” /Lengyel Sándor, Hevesi Katalin/ adatait külön ismertetjük. Hasonló jellegű vizsgálatokat terveztünk a Vizetes és a Teresztenyei-forrás viszonylatában is, azonban a kutatási időszakban a Vizetesi-nyelőt tó borította.

d./ Megindítottuk a Teresztenyei-forrás és a Kecsekút vizének rendszeres kémiai analízisét. Vizsgáltuk a barlangi csepegő vizek összetételét. Az adatokat egy hosszabb periódus lezárása után fogjuk közölni.

e./ Rendszerezett ásvány- és kőzettani vizsgálat és gyűjtés folyt mind az égerszögi, mind a teresztenyei barlangnál. Az anyag feldolgozása most van folyamatban. Hasznos segítséget nyújtott helyszíni kiszállása során Mándy Tamás, a MKBT Ásvány- és Kőzettani Szakbizottságának elnöke. Fáradásaiért ezúton is köszönetet mondunk.

f./ A gyakori zivatar – terven felül! – lehetőséget adott a barlangi árvíz vizsgálatára a Teresztenyei-forrásnál. Megfigyeléseinket, mérési eredményeinket külön közöljük.

g./ Folytattuk a már korábban megkezdett biológiai gyűjtést az égerszögi és a teresztenyei barlangban. Az eredményeket biológusaink publikálják.

3./ Egyéb

a./ A Teresztenyei-barlangrendszer feltárási munkáinak folyamatossá tétele, valamint rendszeres barlangtani vizsgálatok folytatása céljából kutatócsoportunk a forrás közelében kutatóállomást kíván létesíteni. A ház felépítésével kapcsolatban megállapodást kötöttünk a telek tulajdonosával, akitől egyébként a forrást is magában foglaló telekrészt már korábban barlangkutatói célból bérbevevők. A kis ház alapjainak lebetonozása már megtörtént, a további építkezés – jórészt társadalmi munkával, a Kinizsi Természetbarát Egyesület anyagi támogatásával – folyamatban van.

b./ A Szabadság-barlang bejáratánál levő kutatóházunkat Stefanik György brigádja az expedíció ideje alatt tatarozta, kimeszelte és lakályosabbá tette. A kutatóház felszereléseit és berendezéseit kiegészítettük /új, modern tűzhely, laboratóriumi felszerelések stb./.

- 390 -

c./ A Teresztenyei-barlang omladozó és a kisvasút építése során tovább bolygatott bejáratát betonfalakkal aláépítettük. E munkálatokhoz a Szerencsi Cukorgyár anyagot, a Budapesti Marhavágóhid kőműveseket biztosított, míg az Élelmezézipari Gépgyár elvállalta egy rácsos vasajtó elkészítését. A barlang lezárásával megakadályozható, hogy a kíváncsi, kalandvágyó falusi gyerekeket a barlangba bemenészkedve baleset érje.

HÍREK RÖVIDEN...

Előzetes jelentés a Vörös Meteor nyári expedíciójáról

A Vörös Meteor Barlangkutató Csoport ez évi nyári expedíciója során három helyen létesített kutatótáborot.

A hagyományos vecsembükki kutatóterületen zombolyos brigádunk zombolyok felkutatásán, bejáratán és felmérésén dolgozott.

Teresztyén kutatóink a forrásbarlang további feltárásának előkészítésére patakmedret süllyesztettek és csillepályát építettek.

Új munkahelyünkön, az imolai Tóberke-völgyben az Ördöglyuk-víznyelőt bontottuk ki és feltártuk a víznyelőbarlang első szakaszát.

Dr. Dénes György

/Érdeklődéssel várjuk a felfedezett új barlangról szóló részletesebb beszámolót./

Közös erővel...

A Ruhaipari T.E. barlangkutató szakosztálya és a Várostervező barlangkutató csoport – szervezeti önállóságuk fenntartása mellett – kutatási "szövetséget" kötöttek. A jövőben közösen dolgoznak a Látóhegyi-barlang feltárásán.

Sok sikert kívánunk az összefogott munkához!

B. D.

- 391 -

Öltözőt létesít a Kinizsi Budán!

A nyári expedíciós munka után a Kinizsi barlangkutató csoport tagjai – Palánkai János vezetésével – hozzáláttak, hogy Budán a Csatárka-utcában egy romos épület helyreállításával öltöző- és raktárhelyiséget létesítsenek. A további építkezések során itt "barlangász-klubot" kívánnak berendezni. Több élelmiszeripari vállalat segíti a Kinizsi barlangkutatók munkáját. A Lágymányosi Dohánygyár pl. kiselejtezett bútorokat /ágyakat, asztalokat, öltözőszekrényeket, padokat stb/, a Budapesti Szesz-, Élesztő- és Likörgyár pedig építési anyagokat bocsátott az élelmiszeripari barlangkutatók rendelkezésére.

B. D.

TÁJÉKOZTATÁSUL

közljük Társulatunk az Országos Takarékpénztárnál vezetett bankszámlájának elnevezését és számát:

"M. KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT, BUDAPEST,
252.291 – V."

FÉNYKÉPPÁLYÁZAT HATÁRIDŐHOSSZABBÍTÁSA

A Tájékoztató 1960. júniusi számában /338. oldal/ meghirdetett barlangkutatói témájú fényképpályázat beküldési határidejét az elhúzódtott nyári expedíciók miatt 1960. október 31-ig meghosszabbítjuk.

SZPELEOFOTOGRAFIAI SZAKBIZOTTSÁG

Helyesbítés

Tájékoztatónk 1960. júniusi számába néhány értelemzavaró leírási hiba került bele. Ezúton kérjük olvasóink szíves elnézését. E hibák a következők:

262. oldalon 10. sorban "magános" helyett helyesen "mangános"

278. oldalon 21. sorban "nagy" helyett helyesen "négy"

310. oldalon 33. sorban "Cf" helyett helyesen "Cr" /króm/

Jelen számunk 394. oldalán október első napjaira meghirdetett csehszlovákiai beszámoló időpontja lapunk sokszorosítása után megváltozott. Végleges időpont: 1960. szeptember 21. 18 h.

- 392 -

TÁRSULATI ÉLET

Összeállította: Barátosi József

Júniusi Tájékoztatónk megjelenése óta sok mindenről kellene beszámolnunk, mégis csak tájékoztatást adhatunk életünkről. Beszámolóink azért szűk, mert minden kérésünk ellenére sem kaptunk részletesebb beszámolókat eddig a kutatócsoportok nyári munkájáról. A METESZ kebelében működő, és velünk szorosán összenőtt MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ BIZOTTSÁG pedig éppen nyáron át szüneteltette munkáját, mert mindenki igyekezett nyári szabadságát pihenésre fordítani, vagy munkáját íróasztal helyett a szabadban kutató munkával eltölteni.

A nyár azonban véget ért, mindannyian elfoglaltuk rendes munkahelyünket. Az MKBT és az MKBB minden egyes tagjának kívánjuk, hogy jó pihenés után egészségesen, újult erővel végezze tovább munkáját hazánk javára!

HÍREK AZ ELMÚLT NYÁRRÓL...

Az 1960. évi július 16-án megtartott vezetőségi ülésen, a választmány felhatalmazása alapján, az egyes kutatócsoportoknak a következő kutatótábori segílyt szavaztuk meg:

Egri "Dobó gimnázium" Barlangkutató Csoportja, 800.-Ft

Kinizsi Természetbarát Egyesület Élm. Min. Barlangkutató Csoportja 1200.-Ft

Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem Barlangkutató Csoportja 600.-Ft

Miskolci Zsombolykutató Csoport 600.-Ft

Rudabányai Barlangkutató Csoport 350.-Ft

"Vass Imre" Barlangkutató Csoport 300.-Ft
Vörös Meteor Barlangkutató Csoportja 1200.-Ft
Vámőr Egyesület Barlangkutató Csoport 400.-Ft

Nem kívántak segélyt, támogatást igénybe venni:
Dorogi Bányász Barlangkutató Csoport
Szabó József geológiai technikum KISz szervezetének barlangkutató csoportja.

- 393 -

Nem küldtek támogatást, segélyt kérő igénylést a 2. sz. körlevelünk felhívása után sem:

MHS Könnyűbúvár szakosztály Barlangkutató Csoportja
Várostervező Barlangkutató Csoportja
Ruháipari Liga -II-
Láng Vasas Sportkör -II-
Ybl Miklós építőipari technikum barlangkutató csoportja
Egercsehi Bányász Barlangkutató Csoport
Pécsi -II-
Pécsi Bányáip. Techn. -II-
Ormosbányai Bányász -II-

Sajnálattal közli az elnökség, hogy a kiutalt segítséget gazdasági titkárunk, Szilvássy Gyula tagtársunk váratlan megbetegedése és operációjának napról-napra történt halogatása következtében még nem utaltuk ki, de még szeptember hó folyamán megküldjük. Csupán azt kérjük e segélyben részesülő kutatócsoportoktól, hogy a mindenképpen elszámolás-köteles összeget a valóban megtörtént kutatómunkáról szóló rövid jelentéssel újból igényeljék, mert a választmányi határozat értelmében csak teljesített kutatómunkához utalható ki a támogatás. /Az esetleg elmaradt kutatómunka következtében megmaradó pénzt ezévi kutatómunkák támogatására fordítjuk./

Eddig a következő kutatócsoportok nyári munkájáról értesültünk:

1. Miskolciak zombolykutató csoportja /de csak 10 fővel?/
2. Egri gimnázium barlangkutató csoportja
3. Vámőr Egyesület és Ruháipari Liga közös expedíciója
4. Vörös Meteor barlangkutató csoportja
5. Kinizsi T. E. -II-
6. Pécsi -II-
7. „Vass Imre” Barlangkutató Csoport

Az MKBT 1960. évi szeptember-december havi vázlatos munkaterve:

Szeptember:

14-én és 28-án klubnapot tartunk a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezetének székházában, Budapest, VI. Gorkij-fasor 46-48. "Lenin terem".

Vezetőségi ülést 15-25. között, választmányi ülést 20-30. között tartunk, külön meghívót küldünk.

- 394 -

Október:

első napjaiban vetített-képes beszámolót tartunk a Csehszlovákiában rendezett tanulmányi kirándulásunkról. A tanulmányi kirándulás igen jól sikerült, már most kérték a tagok jövő évben is hasonló kirándulás megszervezését. A tapasztalatok azt mutatják, hogy évről-évre módot kell adni a tagság széles rétegének külföldi barlangokat felkeresni. Ennek tudatában 1961. évben is tervezünk autóbuszos külföldi tanulmányutat.

13-án, csütörtökön 17 órakor alapfokú barlangkutató tanfolyam indul Budapesten a Petőfi gimnáziumban /I. Attila u. 1-3. sz./

27-én, csütörtökön 17 órakor továbbképző előadás. Tárgy: Vizelemzés. Utána gyakorlat, helyszíni vízvizsgálat. Használjuk Donászy: „Helyszíni vízvizsgálat” c. könyvét. Az előadás helye: Petőfi gimnázium /I. Attila u. 1-3./.

Mind az alapfokú tanfolyamra, mind a továbbképző előadássorozatra előzetes jelentkezést kérünk a Társulathoz, vagy az első előadás előtt a helyszínen.

Klubnap a hó utolsó szerdáján, október 26-án lesz a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezetének Székházában /VI. Gorkij-fasor 46-48.

Vezetőségi ülés a hó végén. /Külön meghívók/

November:

közepén vezetőségi ülés és a hó végén választmányi ülés.

"Csillagtúrát" tervezünk valamelyik vasárnapra, amelynek során a budapestkörnyéki barlangokat járná be kutatócsoportonként 3-5 tagú expedíciója azonos feltételek között.

Már most igyekezzünk kiválogatni a csoportunkat esélyesen képviselő tagtársakat!

December:

elején vezetőségi ülést tartunk, a hó végén megtartjuk a vezetőség-választó közgyűlésünket.

- 395 -

Az MKBB (Bizottság) 1960. évi szeptember-december havi
vázlatos munkaterve:

1. Mind a négy ezévi hátralevő hónapban megjelentetjük a Karszt- és Barlangkutató Tájékoztatót.
2. A magyarországi barlangkutató eredményeinek külföld előtt való ismertetése céljából Évkönyvet jelentetünk meg az 1959. évi munkáról. Az évkönyv több nyelven is közli a cikkek rövid tartalmát.
3. Előadó- és azt követően vitaestet rendezünk a METESZ székházában (Budapest, Szabadság-tér 16.)
Előadó: dr. Kessler Hubert társelnökünk.
Előadásának tárgya: A karszt- és barlangkutató módszerei és a kutatások eredményeinek tudományos feldolgozása. A vitát felkért hozzászólók vezetik majd be. Az előadást október második felében tartjuk, meghívókat még kapnak az érdeklődők, amint a szabad termet biztosítottuk.
4. Teljes ülést tartunk 1960. december hónapjában.
Tárgya: Beszámoló 1960. évi munkánkról.

ÉRTESÍTÉS!

Már dolgozunk a jövő évi költségvetésünkön. Éppen ezért sürgősen kérjük a SZAKBIZOTTSÁGOK elnökeit, hogy 1961. évi „szerény” költségigényeiket

már most küldjék meg az elnökségnek. /Tájékoztató 1960. júniusi szám 332. oldal. 9. §./

APRÓ HÍREK

A nyári munkánkról sok cikk jelent meg különböző újságokban és lapokban. Kérjük az érdekelteket, hogy ha van ilyen a birtokukban, bocsássák azt a Társulat rendelkezésére.

X X X

Másfél év óta kérjük, hogy az egyes kutatócsoportok bocsássák a Társulat rendelkezésére fényképanyagukat. /Mindössze egy sorozatot kaptunk./ Most újból kérjük segítsék ezzel is társulati gyűjteményünk gyarapítását.

Klubnapok Budapesten.

A jövőben úgy szervezzük klubnapjainkat, hogy azok minden hónap 2. és 4. szerdájára essenek. /Eltérően az eddigi gyakorlattól, mert az ütközött a Magyar Földtani Társulat üléseivel/.

X X X

- 396 -

Kérjük, hogy ha ez év folyamán valahol nagyobb megmozdulás volna a kutatócsoportoknál, hívják meg arra a vezetőséget is. Szeretnénk a kapcsolatot a személyes tapasztalatcserével is erősíteni.

X X X

Országszerte kérjük új tagok részére az alapképző tanfolyamokat a már közölt kérdések alapján megindítani. Szükség esetén 1-1 előadóról a MKBB gondoskodik. Továbbképző egyes vagy sorozatos előadásokra is sor kerülhet.